

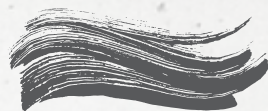

cromaris

*Izvešće o održivom razvoju
2021.*

ORIGINALNA
KVALITETA
MEDITERANA

USMJERENOST
NA EKOLOGIJU

SADRŽAJ

Uvodna riječ predsjednika Uprave	7	prilike i materijalne teme	85
Akvakultura	11	Evaluacija ciljeva održivog	
Cromaris danas	13	razvoja postavljenih	
Povijesni pregled	15	u 2020. godini	87
Ključni pokazatelji poslovanja		Ciljevi za 2022. godinu	89
u 2021.	19		
Uprava Cromarisa	23	Održivi proizvodi i usluge	91
Proizvodne lokacije	25	Organska proizvodnja	93
Mrjestilište	27	Povećanje organske	
Uzgajališta	29	proizvodnje u Cromarisu	97
Proizvodno-logistički			
centar Gaženica	43	Smanjenje ugljičnog otiska	99
Vertikalna integracija i sljedivost	45	Rizik od klimatskih promjena	101
Certifikati	49	Smanjenje ugljičnog otiska	
Pregled tržišta	53	i praćenje emisija stakleničkih	
Konzumacija ribe per capita	55	plinova	103
Nutritivna vrijednost		Cromarisove emisije	
Cromaris ribe	57	stakleničkih plinova	
		i potrošnja energije u 2021.	105
Odgovorno korisničko iskustvo	61	Provedene mjere smanjenja	
Komercijalna izvrsnost	63	emisija u 2021. godini	109
		Planovi za smanjenje ugljičnog	
Portfelj	65	otiska Cromarisa	111
Nove Cromaris vrste -		Bike to work dan	113
zubatac i gof	71		
BIO riba	73	Razvoj vlastitih formulacija	
Superior Taste Award 2021.	75	riblje hrane u Cromarisu	115
Održivost Adris grupe i		Riblje sirovine iz održivih izvora	117
nefinancijsko izvještavanje		Testiranja formulacija riblje hrane	
tvrtke prema okolišnim,		i smjernice za 2022. godinu	119
upravljačkim i društvenim		Rizici i prilike u razvoju	
(ESG) temama	77	riblje hrane	121
Matrica materijalnosti Cromarisa	83	Dobrobit životinja i dobra	
Prepoznati rizici, izazovi,		uzgajivačka praksa	123

Uzgoj bez upotrebe protuobraštajnih sredstava na mrežama	125	Udio nabave po zemljama dobavljača (prema broju dobavljača)	162
Uzorkovanja i monitoring na uzgajalištima	127	Odgovorni dobavljači	163
Uzgoj bez upotrebe antibiotika	131	Dobrobit zaposlenika i cjeloživotno učenje zaposlenika- društvene teme	165
Kako doći do uzgoja bez upotrebe antibiotika?	133	Naši ljudi = naša vrijednost	167
Digitalne inovacije	135	Struktura zaposlenika - sigurnost, jednakost i ravnopravnost	169
Digitalna strategija Cromarisa	137	Karijere inspirirane morem	171
Komunikacijske platforme	139	Cjeloživotno učenje	173
Automatizacija	141	Nagrađivanje i dobrobit zaposlenika	175
Transformacijski program Cromarisa	145	Zaštita i sigurnost zaposlenika na radnom mjestu	177
Projekt TP 09: Optimizacija vrijednosti portfelja Cromarisa	147	Covid-19	179
Projekt TP 14: Smanjenje količina i troškova nusproizvoda životinjskog podrijetla i otpada	149	Odnos prema lokalnoj zajednici	181
Gospodarenje otpadom u Cromarisu	151	Zapošljavanje lokalnog stanovništva	183
Životni ciklus otpada i kružno gospodarenje	153	Primjedbe lokalne zajednice	185
Otpadne vode	155	Donacije Cromarisovih proizvoda	187
Održivi lanci opskrbe	157	Donacije, sponzorstva i volontiranja	189
Održiva nabava i naši dobavljači	159	Recepti za povratak u školske klupe	191
Ugradnja elemenata održivosti u nabavne procese od 2022. godine	160	Članstva i uloge tvrtke Cromaris u udrugama	193
Udio hrvatskih dobavljača u nabavnoj potrošnji na godišnjoj razini (prema trošku)	161	Projekti koji spajaju akademsku zajednicu i industriju	195

Uvodna riječ predsjednika Uprave

Godina 2021. još je jedna važna godina na Cromarisovu razvojnom putu. Unatoč i dalje veoma nepovoljnim uvjetima poslovanja povezanim s koronakrizom, ali i drugim izazovima, Cromaris je u 2021. godini ostvario rast svih ključnih pokazatelja poslovanja. Uz rast na ključnim tržištima otvorili smo i nova važna tržišta. Proširen je proizvodni portfelj novim inovativnim proizvodima te su provedena brojna tehnološka i proizvodna unapređenja. Nakon što smo prošle godine prvi u industriji objavili Izvješće o održivom razvoju, u 2021. godini nastavili smo se potvrdivati i kao predvodnik u održivom i odgovornom poslovanju, prije svega u očuvanju prirodnog okruženja i partnerskom odnosu sa zajednicom u kojoj poslujemo.

Na poslovanje Cromarisa u 2021. godini i dalje je snažno utjecala pandemija koronavirusa koja je izazvala logističke poteškoće, poremećaje lanca opskrbe i zatvorenost HORECA kanala, kao i rast troškova, koji su još izraženiji u 2022. U fokusu je i dalje zaštita zdravlja ljudi i sigurnost na radnom

mjestu, a i sve je veća zabrinutost zbog prirodnih katastrofa povezanih s klimatskim promjenama. Aktivno se prate i događaji povezani s ratom u Ukrajini. U Cromarisu prepoznajemo navedene rizike, razmatramo potencijalne utjecaje i pravovremenom prilagodbom poslovanja nastojimo ih minimizirati. Prepoznajemo i prilike za još snažnije tržišno pozicioniranje. Od pozitivnih trendova u okruženju ističe se povećana potražnja za ribom iz uzgoja kao temeljem zdrave prehrane te osviještenost potrošača o održivoj proizvodnji. U posljednjih nekoliko godina potražnja za ribom iz uzgoja i potrošnja bijele ribe rastu prosječno za desetak posto godišnje, što je velik potencijal za Cromaris.

U 2021. godini Cromaris je ostvario količinsku prodaju od 12.421 tonu ekvivalenta svježe ribe, što je rast od 20 posto u usporedbi s prethodnom godinom. Prodaja ribljih proizvoda iznosi 11.272 tone, što je rast od 21 posto. Na izvoznim tržištima ostvaren je količinski rast od 21 posto. Cromaris

IVAN LEŠKO

PREDSJEDNIK UPRAVE TVRTKE CROMARIS

na inozemnim tržištima ostvaruje 86 posto prodanih količina i 87 posto prihoda od prodaje. Prisutni smo na brojnim europskim tržištima, među ostalim od studenog 2021. godine na španjolskom, drugom najvećem svjetskom tržištu orade i brancina. Prihodi od diferenciranih proizvoda porasli su za sedam posto. Prihodi od prodaje u 2021. godini iznose 613 milijuna kuna i za 20 posto su veći od prošlogodišnjih. Cromaris je u 2021. ostvario dobit prije kamata, poreza i amortizacije (EBITDA) u iznosu od 67 milijuna kuna, što je za 14 posto više u usporedbi s 2020. godinom. Ostvarena je neto dobit u iznosu od 13 milijuna kuna, što je rast od 40 posto.

Cromaris odgovara na trendove i zahtjeve potrošača. Stalno ulažemo u tehnološke procese i razvijamo inovacije. Nakon višegodišnjeg istraživanja Cromarisovih stručnjaka u 2021. godini tržištu smo predstavili dvije nove gastronomski iznimno cijenjene uzgojne vrste – gofa i zubaca. Velik je to uspjeh jer su obje vrste uzgojno veoma zahtjevne, pri čemu smo jedini proizvođač zubaca u svijetu.

Razlikovnost, otpornost i tržišnu poziciju Cromaris gradi na proizvodima vrhunske kvalitete i svježine, s dokazano visokom nutritivnom vrijednošću, uzgojenima s minimalnim utjecajem na okoliš u svim fazama proizvodnje. Potvrđuju to svi relevantni certifikati, od kojih se ističu IFS, Global G.A.P. te ASC koji obuhvaća odgovorno upravljanje, brigu o okolišu i društvenu odgovornost. Vrhunsku kvalitetu proizvoda potvrdili su potrošači, ali i struka. Četvrtu godinu zaredom Cromaris je dobitnik Superior Taste Award, najprestižnije nagrade u segmentu prehrane u svijetu, za sva četiri prijavljena svoja proizvoda: brancin, oradu, hamu i gofa.

U 2021. u budućem pristupu održivosti na razini Adris grupe, unutar koje tvrtka posluje, razmatrane su aktivnosti i iskustva Cromarisa u području održivog i odgovornog poslovanja. Cromaris je prepoznat kao predvodnik Grupe, prije svega u zaštiti okoliša i razvijanju održivih proizvoda pa su brojne

pozitivne prakse i iskustva Cromarisa preuzele i druge sastavnice Grupe. Dosadašnja iskustva i postignut napredak, definirana prioritetna područja održivog poslovanja, uz nove ambiciozno postavljene ciljeve, jasna su smjernica Cromarisa i Grupi u cjelini kako još sustavnije promicati ekonomske, društvene i okolišne čimbenike u poslovanju. Donijet će to korist svim uključenim dionicima, a istodobno pridonosi i globalnim ciljevima održivosti, ostvarenju Europskog zelenog plana i postizanja klimatske neutralnosti EU-a do 2050. godine, kao i UN-ovim ciljevima održivog razvoja.

Cromaris, kao i ostale tvrtke u sastavu Grupe, obvezao se razvijati održive proizvode i usluge te poticati odgovorno iskustvo potrošača. Cromarisi su proizvodi održivi jer se u svim fazama proizvodnje nastoje uravnotežiti gospodarski, etički, socijalni i okolišni zahtjevi. Cromaris tu ne staje. Potaknuti EU smjernicama i trendovima, planiramo povećanje organske proizvodnje za gotovo tri puta do 2025. godine. Već sljedeće godine na tržište ćemo plasirati novi proizvod – organsku Cromaris hamu. Sredinom 2021. započele su pripremne aktivnosti za organsku proizvodnju na novom uzgajalištu Lavdara, a u tijeku je i prenamjena jednog od postojećih uzgajališta isključivo za organsku proizvodnju. Dodatni dokaz da u Cromarisu posebnu pozornost posvećujemo zdravlju krajnjih

potrošača, ali i dobrobiti okruženja jest proizvodnja bez upotrebe antibiotika u cijelom životnom ciklusu ribe, što je izrazito rijetko u industriji i za što imamo certifikat Antibiotic free neovisnog akreditacijskog tijela DNV GL.

Jedan od prioriteta održivog poslovanja Cromarisa u sljedećem razdoblju jest i smanjenje ugljičnog otiska. Cromaris se već 2020. godine obavezao upravljati emisijama stakleničkih plinova. Izmjerali smo količine ispuštenih plinova, napravili inventar stakleničkih plinova i definirali Akcijski plan smanjenja emisija. Već smo tijekom 2021. godine poduzeli brojne konkretne mjere, ugradili energetske učinkovitije sustave te je ostvareno veće relativno smanjenje emisije stakleničkih plinova od ciljanog za tu godinu. Ista ćemo načela sustavno primjenjivati i pri svakoj novoj investiciji. Odgovornije se upravljalo utroškom energije i vodnim resursima, radilo na učinkovitijem odlaganju otpada te se razmatrala upotreba sirovina i materijala koje imaju bolji ekološki potencijal. Znatne količine nusproizvoda ponovno su iskorištene, čime u Cromarisu promičemo načela cirkularne ekonomije.

Zaposlenici su naš najvažniji resurs pa znatnije ulažemo u razvijanje sustava educiranja i usavršavanja te osiguravanje sigurnog i poticajnog radnog okruženja. Tomu će pridonijeti i tijekom 2021. osnovan odjel Ljudskih

potencijala, koji će raditi na privlačenju zaposlenika, upravljati razvojem karijera i provoditi aktivnosti s ciljem podizanja razine zadovoljstva zaposlenika. Veoma nam je važno i zapošljavanje radnika iz neposrednog okruženja, a posebno se to odnosi na otočne zajednice jer na taj način omogućujemo razvoj tih često izoliranih zajednica i zadržavanje ljudi na otocima.

Cromaris ostaje dobar partner zajednici u kojoj posluje. Aktivno smo uključeni u brojne društveno korisne projekte i aktivnosti. Donacijama smo pomogli dijelove Hrvatske pogođene potresom te niz drugih događanja na području Zadarske županije. Donirali smo opremu školama, opremali dječja igrališta i knjižnice. Ponosni smo sponzor KK Zadar.

U svojim društveno odgovornim programima posebnu pozornost pridajemo djeci i mladima. Edukativnim radionicama potičemo ekološku svijest djece i promoviramo konzumaciju ribe kao zdrave hrane. Pružamo podršku obrazovanju i usavršavanju u području marikulture organizacijom terenske nastave, omogućavanjem stručnih praksi i pomaganjem u izradi seminarskih i drugih stručnih radova. Nastavljamo i dugogodišnju uspješnu suradnju s brojnim domaćim i inozemnim znanstveno-obrazovnim institucijama na važnim projektima u području znanosti o moru.

Bez obzira na brojne izazove u 2021. godini stabilnost, održivost, čak i daljnji rast pokazali su se dostižnim ciljevima za Cromaris. Iako je 2022. donijela nove neočekivane izazove i neizvjesnost, nastavljamo zacrtan put – nuditi održive proizvode najviše kvalitete, proizvedene s minimalnim utjecajem na okoliš, pri čemu se u obzir uzimaju potrebe zaposlenika i zajednice u kojoj poslujemo. Nastavljamo provoditi započete transformacijske projekte koji će rezultirati novim iskoracima u tržišnom poslovanju i optimizaciji proizvodnih procesa.

Cromaris snažno i odvažno korača prema održivom uzgoju jer je isključivo održiva akvakultura budućnost. Zaštitimo mora, staništa, zrak i Zemlju kako bismo zaštili čovjeka!

Akvakultura

Akvakultura je jedna od najbrže rastućih grana u prehrambenoj industriji. U posljednjih desetak godina prosječno raste više od 8 % godišnje.

U 2020. RH sudjeluje s 4 % u ukupnoj proizvodnji mediteranskih vrsta u EU.

Prema Ministarstvu poljoprivrede ukupna godišnja proizvodnja morske akvakulture u Republici Hrvatskoj u 2020. godini iznosila je 18.992 tone, od čega se 14.534 tone odnosi

na proizvodnju brancina i orade. Proizvodnja ostalih vrsta, među kojima su i hama, zubatac, gof, romb i jakovljeva kapica, iznosi 618 tona. Cromaris je u 2020. godini držao 2,05 % količinskog i 2,93 % vrijednosnog udjela globalnog tržišta akvakulture mediteranskih vrsta.

Zadarska županija predvodnik je akvakulture na Jadranu te vodeća u Republici Hrvatskoj. Proizvodnja, priprema i konzumacija zdrave hrane dio je mediteranskog identiteta zadarske regije.

Cromaris danas

Cromaris je vodeća hrvatska i šesta svjetska tvrtka u uzgoju brancina i orade, a ujedno najbrže rastuća tvrtka u industriji. Na tržištu je prepoznat kao predvodnik u kvaliteti,

čemu, uz povjerenje potrošača, ponajviše svjedoče brojni certifikati, ali i svakodnevne provjere putem sustava strogih kontrola procesa i proizvoda

NAŠA VIZIJA

Jedna od vodećih svjetskih tvrtki u proizvodnji i preradi mediteranske ribe, prepoznata kao lider u svježini, vrhunskoj kvaliteti, inovacijama i održivom poslovanju.

NAŠA MIŠIJA

Razvijanje i širenje zdrave i uravnotežene prehrane na konzumaciju i ribljih proizvoda

MISIJA

zvoj
kulture
avnotežene
temeljene
naciji ribe
roizvoda.

NAŠI CILJEVI

Dugoročni rast,
profitabilno, održivo
i istaknuto poslovanje
unutar Adris grupe.

Povijesni pregled

Cromaris baštini dugogodišnju tradiciju koja seže u 1979. godinu, kada je osnovana tvrtka Cenmar, jedan od pionira marikulture na Mediteranu. Cenmar je među prvim tvrtkama u svijetu započeo kavezni uzgoj brancina i orade. Prvi komercijalni uzgoj brancina pokrenut je u uvali Lamjana na otoku Ugljanu. Adris grupa 2009. godine spaja Cenmar i još tri manje tvrtke za uzgoj mediteranske ribe u novu modernu tvrtku sa sjedištem u Zadru – Cromaris. Cromaris je danas jedan od svjetskih lidera u proizvodnji i preradi mediteranske ribe vrhunske kvalitete. Osnova su ponude autohtone mediteranske vrste – orada, brancin, hama, gof i zubatac. Cromaris prati sve zahtjevnije potrebe modernog potrošača i neprestano razvija nove proizvode dokazane vrhunske kvalitete i svježine. Proizvod odlikuje jedinstven okus te visoka nutritivna vrijednost.

1979. Osnutak tvrtke Cenmar. Među prvima u svijetu u more postavio kavez za uzgoj brancina

1981. Otvoreno prvo Cenmarovo mrjestilište brancina i orade u Ninu

1984. Osnutak tvrtke Marimirna Rovinj označava početak marikulture u Istri

1995. Početci uzgoja novih vrsta (zubatac i pic)

2008. Adris kupuje četiri tvrtke: Cenmar, Marimirna, Marikultura Istra i Bisage-Nit

2009. Spajanjem Cenmara, rovinjske Marimirne, Marikulture Istra i Bisage-Nit nastaje Cromaris d.d. koji posluje u sastavu Adris grupe / Inovacija u pakiranju svježe ribe – plasirano prvo MAP pakiranje ribe

2011. Uz brancina i oradu Cromaris tržištu predstavlja novu autohtonu vrstu – hamu / Početak certificiranja tehnoloških procesa i osiguranja kvalitete (iso standardi) / Strateški iskorak u marikulturi osnivanjem dvaju novih odjela – R&D i Marketing

2012. Cromaris certificiran prema EU regulativi za organski uzgoj i Naturlandu

2014. Prvi put ostvarena prodaja od 5.000 t *WFE ribe* / Početak prodaje Cromaris BIO asortimana – BIO brancina i BIO orade

2015. Otvoreno novo mjestilište u Ninu, jedan od najsuvremenijih pogona u Europi / Razvijen i implementiran SAP modul, posebno prilagođen upravljanju sustavima u akvakulturi

2016. Osnovan Nutritivni centar i osmišljene prve Cromaris recepture riblje hrane / Početak rada uzgajališta Kudica

2017. Otvoreno uzgajalište Žman

2018. Prva generacija pripravnika projekta “Budućnost u Cromarisu”

2019. Sva Cromarisova uzgajališta i sve vrste certificirane prema ASC standardu / Lansiranje svježih SKIN fileta u novom reciklabilnom pakiranju

2020. Rekordna godina – prodano 10.000 t *WFE ribe!* / Početak praćenja emisija stakle-

ničkih plinova za Cromaris, 2020. određena kao bazna godina / Lansiranje novog MAP asortimana proizvoda u reciklabilnoj PET ambalaži / Cromaris certificiran prema organskom BIO Suisse certifikatu

2021. Lansirane dvije nove vrste: Cromaris gof i zubatac / Cromaris prvi u industriji objavljuje izvještaj o održivosti za prethodnu godinu / Otvoreno uzgajalište Lavdara

1979	<p>Osnutak tvrtke Cenmar.</p> <p>Postavljen kavez za uzgoj brancina.</p>
1981	<p>Prvo Cenmarovo mjestilište brancina i orade.</p>
1984	<p>Osnutak tvrtke Marimirna Rovinj.</p> <p>Početak marikulture u Istri.</p>
1995	<p>Počeci uzgoja novih vrsta (zubatac i pic)</p>
2008	<p>Adris kupuje četiri tvrtke: Cenmar, Marimirna, Marikultura Istra i Bisage-Nit.</p>
2009	<p>Nastaje Cromaris d.d.</p>
2011	<p>Predstavljanje nove autohtone vrste – hama.</p> <p>Početak certificiranja tehnoloških procesa i osiguranja kvalitete.</p> <p>Osnivanje dvaju novih odjela – R&D i Marketing.</p>
2012	<p>Cromaris dobiva certifikat prema regulativi za organizaciju uzgoja i Naturli.</p>

is
ran
EU
vi
nski

andu.

2014	Prvi put ostvarena prodaja od 5.000 t WFE ribe . Početak prodaje Cromaris BIO asortimana.	Otvoreno novo mjestilište u Ninu. Razvijen i implementiran SAP modul.	Osnovan Nutritivni centar. Početak rada uzgajališta Kudica.	Otvoreno uzgajalište Žman.	Prva generacija pripravnika projekta "Budućnost u Cromarisu".	Sva Cromarisova uzgajališta i sve vrste certificirane prema ASC standardu. Lansiranje svježih SKIN fileta u novom reciklabilnom pakiranju.	Rekordna godina – prodano 10.000 t WFE ribe! Početak praćenja emisija stakleničkih plinova. Lansiranje novog MAP asortimana proizvoda u reciklabilnoj PET ambalaži. Cromaris certificiran prema organskom BIO Suisse certifikatu.	Lansirane dvije nove vrste: Cromaris gof i zubatac. Otvoreno uzgajalište Lavdara. Cromaris prvi u industriji objavljuje izvještaj o održivosti za prethodnu godinu.
------	---	--	--	----------------------------	---	---	---	---

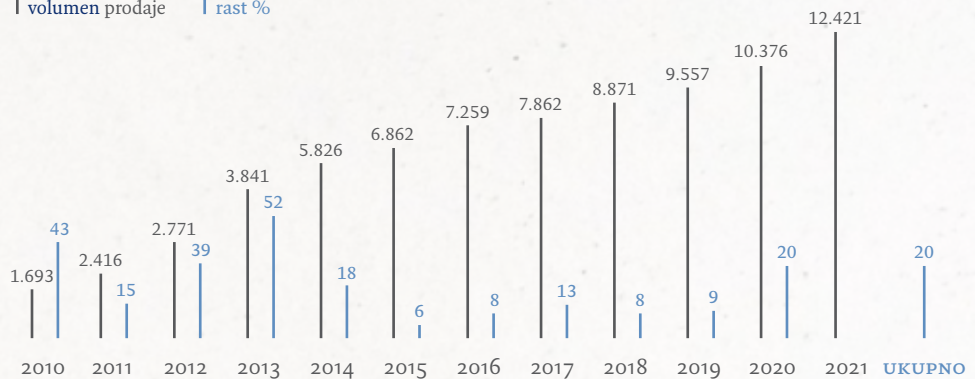
Ključni pokazatelji poslovanja u 2021.

PRODAJA U TONAMA WFE (EKVIVALENTA CIJELE RIBE)

Cromaris d.d. jedna je od najbrže rastućih tvrtki u industriji. Od osnutka 2009. godine, bilježi snažan godišnji organski rast prodaje. U razdoblju od 2010. do 2021. godine, količinska prodaja prosječno raste za +20 % godišnje.

PRODAJA U TONAMA

| volumen prodaje | rast %

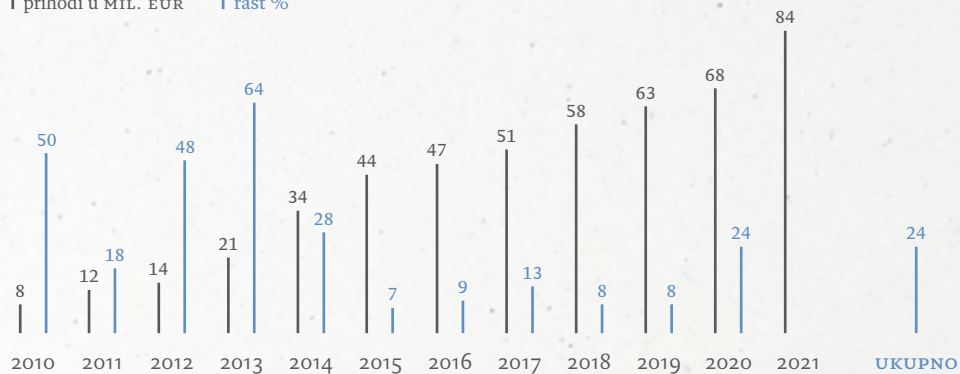
PRIHODI OD PRODAJE U MIL. EUR

Zahvaljujući strateškoj orijentaciji tvrtke prema *premium* segmentu tržišta te ulaganjima u razvoj proizvoda dodane vrijednosti, ostvareni su prihodi od prodaje Cromarisa d.d. koji ostvaruju još veću stopu rasta u

odnosu na količinsku prodaju. U razdoblju od 2010. do 2021. godine prihodi od prodaje Cromarisa d.d. rasli su prosječnom godišnjom stopom od +24 %.

PRIHODI OD PRODAJE

| prihodi u MIL. EUR | rast %

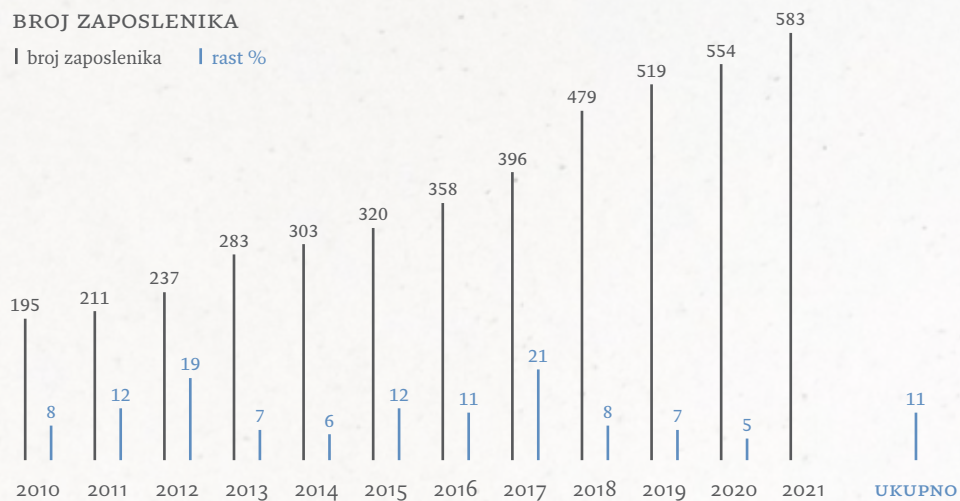

BROJ ZAPOSLENIKA

Rastom prodaje i povećanjem poslovnih aktivnosti, raste i potreba za kvalificiranim zaposlenicima. Cromaris iz godine u godinu zapošljava sve veći broj zaposlenika. Krajem 2021. Cromaris ima nešto više od 580 zaposlenika.

BROJ ZAPOSLENIKA

▬ broj zaposlenika   ▬ rast %

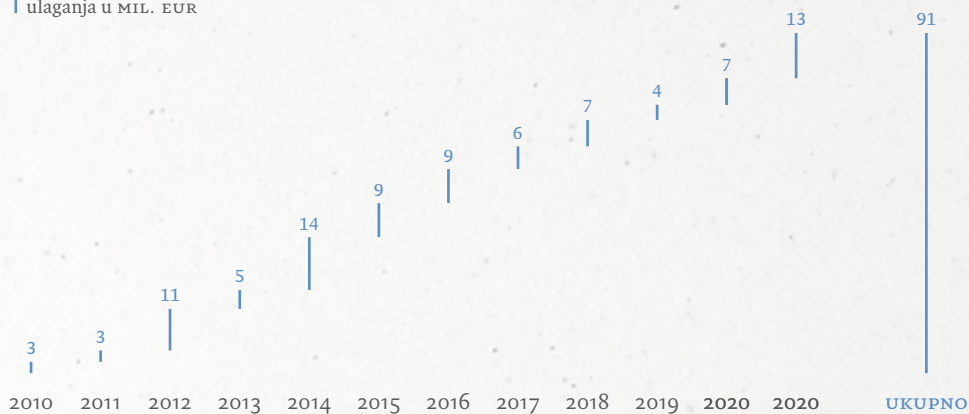

INVESTICIJE U DUGOTRAJNU IMOVINU U MIL. EUR

Do 2021. godine uloženo je više od 91 milijuna eura u dugotrajnu imovinu. Ulaganja će se nastaviti s ciljem postizanja najviše razine industrijske učinkovitosti.

INVESTICIJE U DUGOTRAJNU IMOVINU U MIL. EUR

| ulaganja u MIL. EUR

Uprava Cromarisa

Cromaris je odlukom Nadzornog odbora u 2021. godini dobio novu, tročlanu Upravu. Predsjednikom Uprave imenovan je Ivan Leko, a članovima Uprave Dane Desnica i Giuseppe Virzì. Krajem 2021. godine iz Uprave Cromarisa odlazi Giuseppe Virzi te član Uprave postaje Stipe Anušić, zadužen za tržišno poslovanje Cromarisa. Od 1. siječnja 2022. Uprava Cromarisa djeluje u sastavu Ivan Leko, predsjednik Uprave, te Dane Desnica i Stipe Anušić kao članovi.

Adris grupa je od osnutka tvrtke 2009. godine do danas u razvoj Cromarisa uložila više od milijardu kuna, što je rezultiralo snažnim rastom svih poslovnih pokazatelja, otvaranjem novih tržišta, širenjem proizvodnog portfelja te tehnološkim i proizvodnim unapređenjima. S obzirom na to da tvrtka ulazi u nov, vrlo zahtjevan ciklus rasta i razvoja, radi ostvarenja ambicioznih ciljeva potrebna je prilagodba organizacijske strukture novim tržišnim okolnostima. Glavni je to zadatak nove Uprave Društva, čiji je četverogodišnji mandat započeo 1. travnja 2021. godine.

IVAN LEKO
PREDSJEDNIK
UPRAVE TVRTKE
CROMARIS

STIPE ANUŠIĆ
ČLAN UPRAVE
TVRTKE CROMARIS

DANE DESNICA
ČLAN UPRAVE
TVRTKE CROMARIS

A low-angle, upward-looking photograph of a building's exterior. The building's facade is a vibrant blue with horizontal, slightly recessed panels. A large, white, three-dimensional logo consisting of a stylized 'C' followed by the word 'cromaris' in a lowercase, sans-serif font is mounted on the wall. The logo and text are illuminated from the side, casting soft shadows. The top of the building is visible against a clear blue sky with a few wispy white clouds.

C cromaris

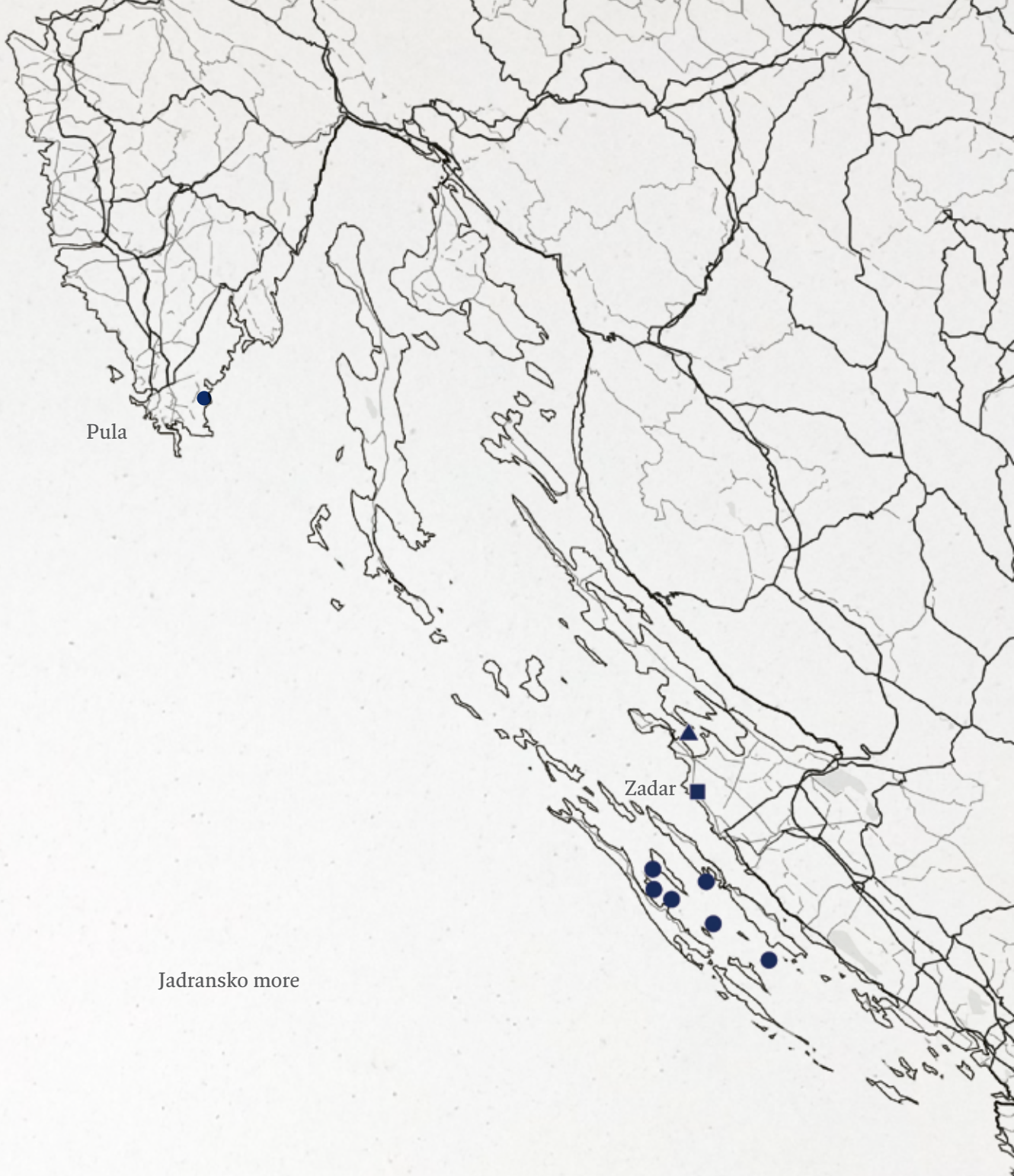
Proizvodne lokacije

Sjedište tvrtke nalazi se u Zadru. Na istoj lokaciji u Gaženici je i proizvodno-logistički centar s pogonom za sortiranje i preradu te novo, veće i energetske učinkovitije skladište gotovih proizvoda, izgrađeno 2021.

Od sedam Cromarisovih uzgajališta jedno je smješteno u Istri (Budava), a ostalih šest u zadarskom akvatoriju srednjeg Jadrana (Lamjana, Košara, Velo žalo, Žman, Kudica i novootvoreno uzgajalište Lavdara). Lokacije

svih uzgajališta pomno su odabrane zbog iznimno čistog mora i netaknute prirode, u skladu s prostornim planovima Zadarske i Istarske županije, koje navedene lokacije ocjenjuju kao prikladne za uzgoj bijele ribe. Na mjestu starog mrjestilišta u Ninu iz 1981. godine 2015. svečano je otvoreno novo Cromarisovo mrjestilište, jedan od najsuvremenijih pogona za mrijest mediteranske ribe u Europi i svijetu.

- ▲ 1 mrjestilište u Ninu
- 1 centar za preradu i logistiku
- 7 uzgajališta

Pula

Zadar

Jadransko more

Mrjestilište

Davne 1981. godine u povijesnom gradiću Ninu, nedaleko od Zadra, tadašnji Cenmar otvara jedno od prvih mrjestilišta na Mediteranu. Osnivanjem Cromarisa, stalnim rastom proizvodnje i razvojem novih uzgojnih vrsta javlja se potreba za novim pogonom. Cromaris 2013. započinje radove na proširenju i rekonstrukciji mrjestilišta. Novo mrjestilište, jedno od najsuvremenijih pogona za mrijest brancina i orade u svijetu, počinje raditi 2015. godine.

Uz vrhunsku tehnologiju proizvodnje Cromaris se ponosi i dugogodišnjim iskustvom i znanjem svojeg stručnog tima, koji iz godine u godine unapređuje tehnologiju proizvodnje mlađi u skladu s najvišim

standardima kvalitete. Potvrđuje to i Global G.A.P. certifikat za svu proizvedenu mlađ, kao i certifikat za ekološku proizvodnju Cromarisoa Organic dijela portfelja.

Mrjestilište je organizirano prema zahtjevima tehnološkog procesa. Pojedine jedinice imaju zasebne filtracijske sustave, što omogućuje postizanje optimalnih zoohigijenskih uvjeta i stabilnost proizvodnje. Kad mlađ dosegne masu od tri do pet grama, u transportnim bazenima prevozi se do uzgajališta, gdje se nastavlja uzgojni ciklus. Uz fokus na redovnu proizvodnju mlađi brancina i orade, velik trud ulaže se u istraživanje proizvodnje mlađi novih vrsta te proizvodnju organske mlađi.

Uzgajališta

KOŠARA

Naše uzgajalište smješteno je na otočiću KOŠARA, jugozapadno od otoka Pašmana. U blizini uzgajališta nalazi se svjetski poznat Nacionalni park Kornati.

**KUDICA – ORGANSKO
UZGAJALIŠTE**

UZGAJALIŠTE KUDICA smješteno je uz skupinu otočića koji okružuju otok Iž. Ima certifikate EU-a za ekološku proizvodnju: Organic Farming, Naturland i Bio Suisse.

ŽMAN

UZGAJALIŠTE ŽMAN nalazi se uz nenase-
ljeni dio Dugog otoka, između mjesta Luka
i Žman.

VELO ŽALO

UZGAJALIŠTE VELO ŽALO smješteno je na jednom od najljepših otoka Mediterana, Dugom otoku, u uvali Velo žalo.

LAMJANA

Ovo je uzgajalište smješteno u blizini uvale LAMJANA na otoku Ugljanu. Uz komercijalnu proizvodnju, uzgajalište također ima eksperimentalnu platformu za pokuse s ribljim hranama te novim vrstama. Zbog najdužeg iskustva, ovo najstarije uzgajalište odabrano je za različita ispitivanja sektora istraživanja i razvoja.

BUDAVA

UZGAJALIŠTE BUDAVA smješteno je na istarskom poluotoku, u jednoj od najljepših uvala toga kraja, Budavi. Zanimljivo je da je dugo godina bila pod zaštitom vojske, zbog čega je priroda u uvali i oko uvale u potpunosti netaknuta.

LAVDARA

UZGAJALIŠTE LAVDARA počinje raditi sredinom 2021. godine, kao sedmo u nizu Cromarisovih uzgajališta. Nalazi se između otoka Lavdare vele i Pašmana u Srednjem kanalu, uz sjeveroistočnu obalu otoka Lavdara. Sastoji se od četiri uzgojna polja. Hranidba ribe na Lavdari potpuno je automatizirana, obavlja se uz pomoć teglenice koja je postavljena u sredini uzgajališta. Teglenica je cijevima povezana sa svim kavezima na uzgajalištu, što omogućuje brže i efikasnije raspršivanje hrane tijekom cijele godine.

Proizvodno-logistički centar Gaženica

Cromarisov pogon za preradu ribe nalazi se u Zadru, nekoliko sati plovidbe udaljen od Cromarisovih uzgajališta i u neposrednoj blizini autoceste. U rad je pušten 2012. godine, a brojnim investicijama kontinuirano se modernizira i nadograđuje u skladu s najnovijim tehnologijama i standardima u preradi ribe. Objekt je sagrađen prema načelima dobre proizvođačke i higijenske prakse te je certificiran prema najstrožim međunarodnim standardima sigurnosti hrane (BRC Global Standard for Food Safety i IFS Food). Na taj način Cromaris klijentima i krajnjim potrošačima jamči maksimalnu sigurnost kupnje zdravstveno ispravnog i kvalitetnog proizvoda vrhunske svježine.

Brodovima Cromarisove flote izlovljena se riba odmah nakon izlova doprema do pogona prerade na sortiranje. Sortiranjem se riba odvaja po klasama (po veličini), i to na automatiziranoj liniji za sortiranje kako bi proces bio što kraći i efikasniji. Ovisno o narudžbama kupaca dio sortirane svježije ribe pakirane u kašete šalje se izravno na tržište, dok se

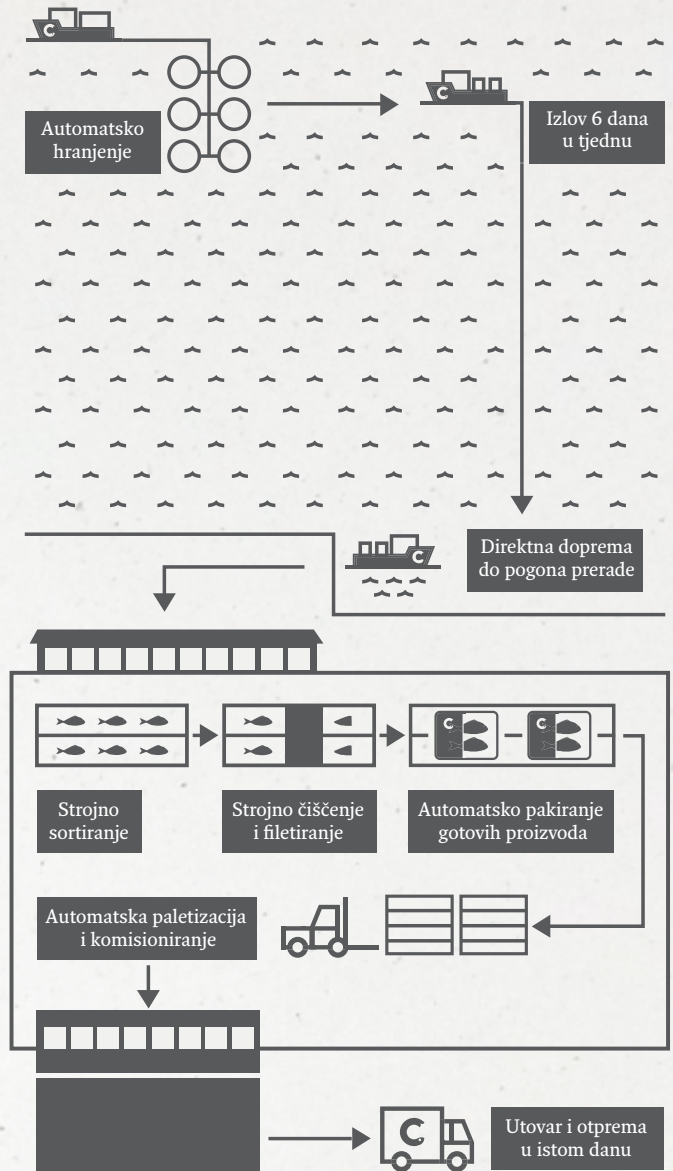
drugi dio prerađuje. Odluskivanje, čišćenje i filetiranje ribe obavlja se strojno, uz minimalnu manualnu manipulaciju. Tako obrađena svježja riba potom se pakira u kašete ili reciklirajuće PET plitice. Pakiranje u plitice, MAP ili SKIN tehnologijom, koje dodatno zadržavaju svježinu proizvoda, odvija se automatizirano, najnaprednijim strojevima trenutno dostupnim na tržištu.

Poseban dio proizvodnje, koji zahtijeva najviše higijenske standarde, odnosi se na delikatesni asortiman Cromarisa. Riječ je o paleti dimljenih i mariniranih proizvoda spremnih za konzumaciju koji su pripremljeni klasičnim tradicionalnim metodama bez upotrebe umjetnih dodataka i konzervansa.

NOVO SKLADIŠTE GOTOVIH PROIZVODA GAŽENICA

U drugoj polovini 2021. godine dovršen je projekt rekonstrukcije skladišta za proizvode akvakulture i trafostanica u Gaženici, koji će

početi raditi u prvom kvartalu 2022. godine. Novoizgrađeno skladište, koje se nalazi uz postojeći pogon prerade u Gaženici, odlikuje se održivim sustavima i rješenjima. Godine 2020. Cromaris je prvi put izračunao emisije stakleničkih plinova te donio strateški plan smanjenja ugljičnog otiska i odluku o sustavnoj implementaciji održivih komponenti gdje je to moguće. Za sustav hlađenja u novom skladištu odabran je rashladnik vode s ekološki prihvatljivom radnom tvari (propan) niskog faktora GWP (*global warming potential*). Propan pripada skupini ugljikovodika (HC), odličnih je termodinamičkih svojstava za rad u rashladnim uređajima i vrlo je dobra zamjena za freone ili druge štetne radne tvari nepovoljnog utjecaja na okoliš. Uz to ugrađena su LED učinkovita rasvjetna tijela u svim prostorijama. Na krovu skladišta postavljena je mala fotonaponska centrala, a ugrađeni su i transformatori s najmanjim gubicima energije.

Vertikalna integracija i sljedivost

Cromaris je u proizvodnom smislu vertikalno integrirana tvrtka; od matičnog jata do konačnog proizvoda. Proizvodni ciklus započinje u vlastitom mjestu u Ninu, nastavlja se na jednom od sedam uzgajališta na području Zadarske i Istarske županije te završava sortiranjem i preradom u preradbenom centru u Gaženici u Zadru,

odakle se gotovi proizvodi distribuiraju prema kupcima u Hrvatskoj i inozemstvu. Kvalitetu poslovnih procesa potvrđuju brojni certifikati i potpuna sljedivost u realnom vremenu uz pomoć SAP-a - od matičnog jata preko ikre, mlađi i konzumne ribe do krajnjeg potrošača.

OD MORA DO STOLA

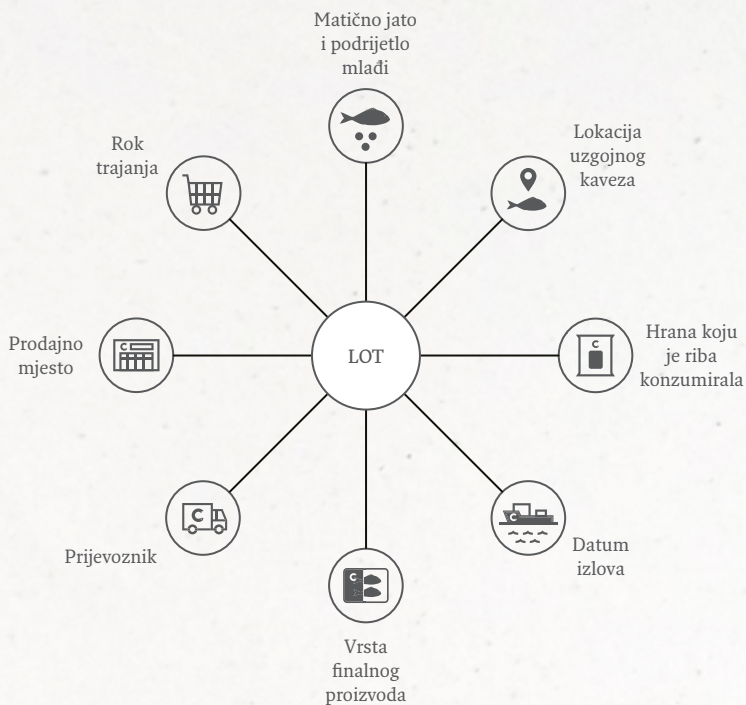

LOT BROJ na gotovim proizvodima omogućuje Cromarisu sljedivost u cjelokupnom procesu uzgoja, od mriješta, lokacije uzgojnog kaveza, hrane koju je konzumirala riba, temperaturnog režima od izlova do isporuke,

kao i drugih ključnih parametara. QR kod, koji se nalazi na inovativnim pakiranjima, svakom kupcu omogućuje virtualnu šetnju uzgajalištem iz kojeg potječe riba.

POTPUNA SLJEDIVOST

Informacije dostupne putem LOT broja

Certifikati

Cromaris već 2011. započinje proces usklađivanja poslovanja s priznatim ISO normama, čime postaje jedan od lidera u industriji, konkurentan na domaćem i međunarodnom tržištu. Trenutno je certificiran prema najnovijim revizijama **ISO standarda**:

- ISO 9001: 2015 – Sustav upravljanja kvalitetom proizvoda i usluga
- ISO 14001: 2015 – Sustav upravljanja okolišem
- ISO 22000: 2018 – Sustav upravljanja sigurnošću hrane.

Povećanjem kapaciteta preradbenog progona i proširenjem tržišta na inozemne trgovačke lance ukazala se potreba za uvođenjem **IFS Food standarda** iz GFSI sheme standarda, koji su izradili francuski i njemački trgovački lanci. IFS označava proizvode u skladu sa specifikacijom kupaca i danas je praktički nemoguće izvoziti prehrambene proizvode na EU tržište bez tog certifikata. Trenutno je implementirana IFS Food verzija 6, a u tijeku su pripreme za malo drugačiju verziju 7, čija se certifikacija planira u 2022. godini.

Nekoliko godina kasnije implementiran je još jedan zahtjevan GFSI standard – **BRC**. Razvili su ga britanski trgovački lanci, a u kratkom vremenu postaje mjerilom za najbolju praksu u prehrambenoj industriji.

Jedna od najrasprostranjenijih certifikacijskih shema na svijetu – **Global G.A.P.**, s pripadajućim modulima **GRASP i Friend of the Sea**, implementirana je 2015. godine na svim Cromarisovim uzgojnim lokacijama. Standard obuhvaća dobru proizvođačku praksu (uzgoj), sustav upravljanja kvalitetom i HACCP načela. Cilj je minimizirati negativne učinke uzgojnih procesa na okoliš te osigurati odgovoran odnos prema stanovništvu.

Kada je 2019. nezavisna neprofitna organizacija **Aquaculture Stewardship Council (ASC)** uspostavila svojevrсни protokol za uzgoj orade, brancina i hame, Cromaris je pokrenuo proces implementacije tog standarda koji kupcima jamči da je riba proizvedena na društveno i okolišno odgovoran način. Od tada su sve Cromarisove uzgojne lokacije ASC certificirane, a prepoznatljiv ASC logo istaknut je na ambalaži Cromarisovih proizvoda.

Posebnu kategoriju čini certifikacija prema strogim zahtjevima **EU uredbi za organsku proizvodnju** i označavanje, **Naturland** i **Bio Suisse** standarda bez čije implementacije nije moguće plasirati ekološki asortiman Cromarisovih proizvoda na švicarsko tržište.

CERTIFIKATI

A vertical timeline with a blue line and arrow pointing downwards, listing certifications for each year from 2011 to 2021.

2011	ISO 9001. ISO 22000. ISO 14001. Kosher
2012	EU Organic, Naturland
2014	IFS Food
2015	Global G.A.P. GRASP. Friend of the sea
2018	BRC
2019	ASC, Antibiotic Free prema STP-80.
2020	Bio Suisse Organic
2021	Slijedi optimizacija broja certifikata

Sustav upravljanja
kvalitetom

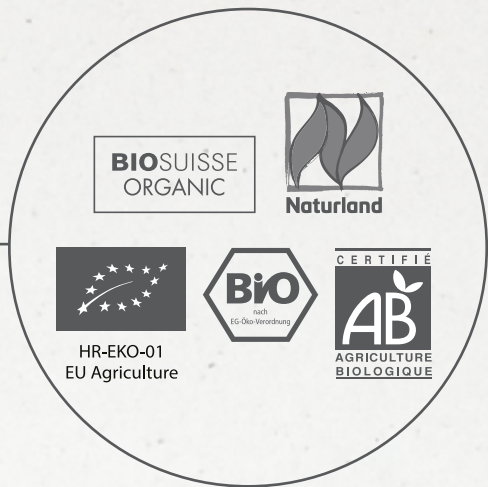
Sigurnost hrane
(mrjestilište i uzgajališta)

Sigurnost hrane
(prerada)

Društvo
odgovorno

Organska
proizvodnja

Oznake,
žigovi

stvena
ornost

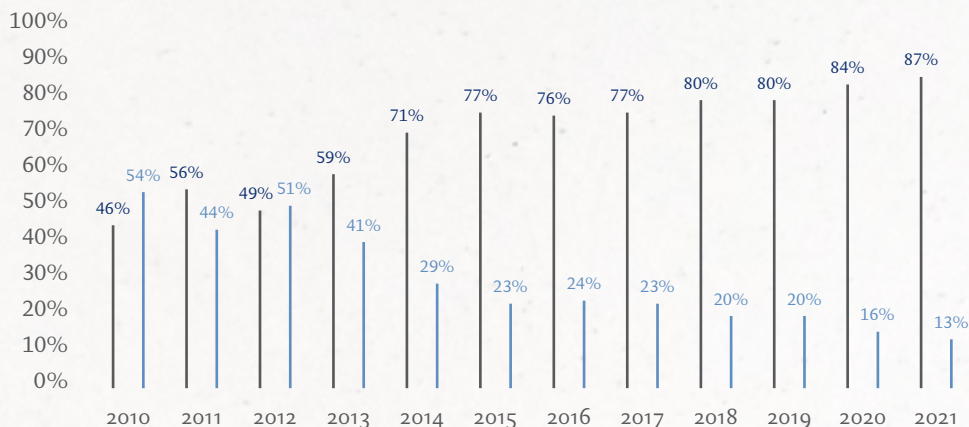
Zaštita okoliša,
dobrobit životinja i održivost

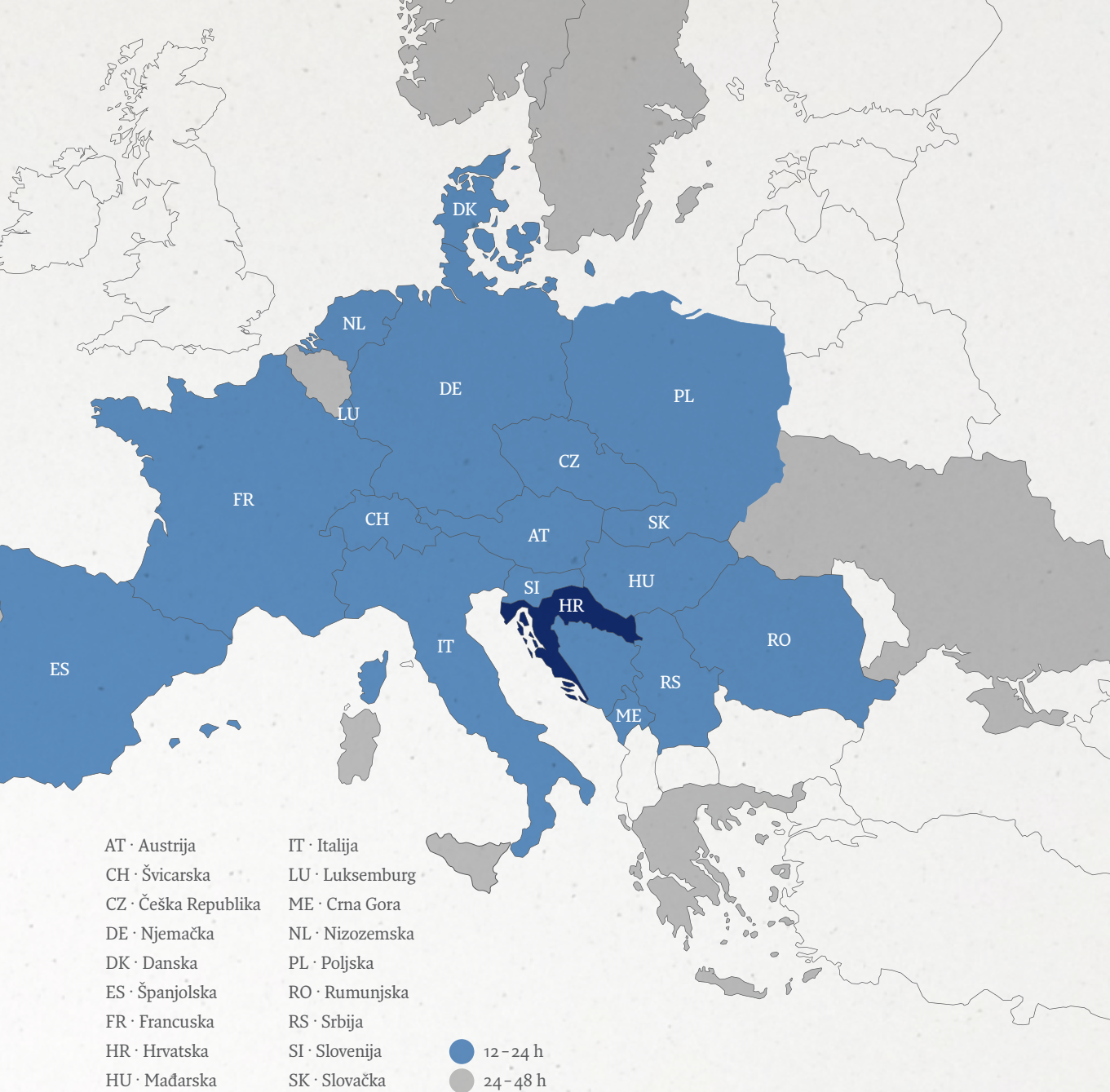
Pregled tržišta

U 2021. godini prodano je 11.237 tona ribe odnosno 12.387 tona ekvivalenta cijele ribe, što je 6 % više od plana i 21 % više nego u 2020. godini. Uz domaće tržište i Italiju, koja je najveće i najvažnije tržište mediteranske ribe, Cromaris je prisutan i na tržištima Slovenije, Austrije, Njemačke, Švicarske, Francuske, Nizozemske, Danske, Luksemburga, Poljske, Češke, Slovačke, Rumunjske, Crne Gore, Srbije i Mađarske. Neprestano se otvaraju nova tržišta, pa je u 2021. godini Cromaris prvi put

zakoračio na tržište Španjolske, koje je drugo po veličini tržište mediteranske bijele ribe. U proteklih jedanaest godina prihodi od prodaje proizvoda na inozemnim tržištima ključna su i rastuća odlika poslovanja Cromarisa. Inozemni prihodi od prodaje u 2021. godini iznose 87 % od ukupne prodaje. O snazi izvoza svjedoči i to da je Cromaris već drugu godinu zaredom dobitnik nagrade Zlatni ključ u kategoriji Najbolji izvoznik u Italiju, koju djeljuje Udruga hrvatskih izvoznika.

UDJEL IZVOZA U PRIHODIMA IZ PRODAJE

Konzumacija ribe per capita

Rast populacije te sve snažniji trend zdravog življenja i okretanja pravilnoj prehrani rezultiraju povećanom potražnjom za hranom, pa tako i za ribom i ribljim proizvodima. No postojeći obrasci potrošnje hrane neodrživi su sa zdravstvenoga i ekološkoga stajališta, pri čemu je ograničena i dostupnost divlje ribe u zadovoljavanju potreba populacije.

Akvakultura je jedan od načina kojim možemo osigurati dostatne količine hrane za sve veće potrebe rastuće svjetske populacije. Prednost uzgojene ribe u odnosu na ostale uzgojene životinje jest njezin niži faktor konverzije (Feed Conversion Ratio), odnosno veća i jeftinija proizvodnja proteina uz manji utrošak riblje hrane i sirovina.

U zemljama u razvoju još je izraženiji nedovoljan unos hrane koja je izvor bjelančevina, a upravo akvakultura može biti odgovor jer uzgojem ribe možemo zadovoljiti sve veće svjetske potrebe i suprotstaviti se malnutriciji. Cromaris svojim poslovanjem doprinosi

smanjenju jaza između ponude i potražnje za ribom te potiče zdravu prehranu uz pomoć proizvoda bogatih visokovrijednim nutrijentima koji su široko dostupni.

Prema EUMOFA izvješću o europskom tržištu ribe iz 2021. godine ukupna potrošnja kućanstava u kategoriji ribe i ribljih proizvoda na razini EU u 2020. iznosila je 59 milijardi eura, što je rast od 17 % u odnosu na 2019. Španjolska je zemlja s najvišom potrošnjom (13,6 milijardi) i najvišim rastom od 39 % u odnosu na 2019. I ostala tržišta na kojima je Cromaris prisutan bilježe rast potrošnje ribe i ribljih proizvoda: Italija +3 %, Francuska +9 %, Njemačka +6 %, Austrija +7 %, Poljska +7 %, Hrvatska +6 %, Mađarska +4 % i Slovenija +1 %.

Konzumacija ribe per capita na razini Europske unije u 2020. je u padu za 2 % u odnosu na prethodnu godinu te iznosi 23,97 kg. Pritom su Španjolska, Francuska i Austrija na prošlogodišnjim razinama per

capita konzumacije, dok Italija, Poljska, Slovenija i Mađarska bilježe rast. Hrvatska pak, iako i dalje ispod prosječne EU konzumacije per capita s 20,82 kg, bilježi rast od 9 % u odnosu na 2019. Ističe se Njemačka s izrazito niskom konzumacijom ribe i velikim padom od čak 10 % u odnosu na 2019.

FAKTOR KONVERZIJE HRANE

Izvor: Global Seafood Alliance

Nutritivna vrijednost Cromaris ribe

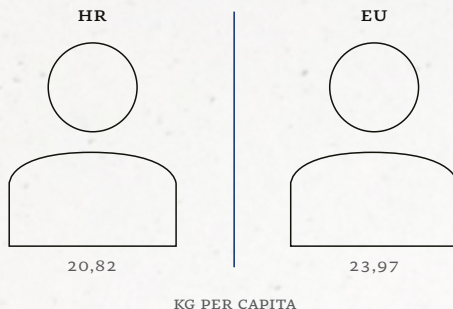
Dugogodišnjim ulaganjima u istraživanje i razvoj Cromaris je razvio inovativnu vlastitu recepturu riblje hrane kojom postiže veći udio omega-3 masnih kiselina u finalnom proizvodu i povoljan omjer omega-3 i omega-6 masnih kiselina, čiji je učinak na zdravlje potrošača visokovrijedan.

U internom laboratoriju i vanjskim referentnim laboratorijima kontinuirano se provode kemijska ispitivanja sastava masnih kiselina Cromarisovih proizvoda, uz posebno praćenje kretanja omjera omega-3 masnih kiselina, EPA i DHA, koje dokazano pozitivno utječu na zdravlje krvožilnog sustava i mozga.

Tijekom 2021. u internom laboratoriju provedeno je više od 200 analiza sastava masnih kiselina kako bi se potvrdile poželjne količine esencijalnih masnih kiselina EPA i DHA.

Zdravstvena ispravnost proizvoda osigurava se i kontinuiranim mikrobiološkim ispitivanjima ribe prilikom izlova, kao i gotovih proizvoda na kraju proizvodnog procesa.

Redovito se održava i ispituje i higijena pogona. Prema zakonskim propisima provodi se i analiza trenda za rezultate mikrobioloških ispitivanja.

Unatoč tradiciji ribarstva na priobalnim prostorima Republike Hrvatske prehrana Hrvata i dalje je siromašnija ribom u odnosu na prosjek EU.

Vitamin D izravno utječe na zdravlje kostiju i imunosti sustav. Nutrijent je slabije zastupljen u hrani pa posebno tijekom zimskih mjeseci treba obratiti pozornost na njegov dostatan unos. Dovoljnim izlaganjem suncu i adekvatnim unosom namirnica bogatima vitaminom D možemo osigurati dovoljan unos vitamina D. Cromarisova riba idealan je izvor vitamina D i može zadovoljiti znatan dio dnevnih potreba za tim važnim nutrijentom.

Moderna prehrana siromašna je **omega-3 masnim kiselinama**, a obiluje omega-6 masnim kiselinama. Riba je jedan od najboljih izvora zdravih omega-3 masnih kiselina EPA i DHA. Protuupalno djelovanje omega-3 masnih kiselina (EPA + DHA) blagotvorno utječe na krvožilni sustav i zdravlje mozga pa je izrazito važno u prehranu uključiti namirnice s povoljnim omjerom omega-6 i omega-3 masnih kiselina. U Cromarisovoj ribi sadržaj EPA i DHA prosječno iznosi između 1,0 i 2,2 g na 100 g ribe. Vrijednosti esencijalnih masnih kiselina u Cromarisovoj bijeloj ribi više su u odnosu na ostalu uzgojenu

bijelu ribu i mogu se usporediti s uzgojenim lososom, koji je jedan od najbogatijih izvora omega-3 masnih kiselina. Veće količine EPA + DHA imaju samo neke vrste divlje plave ribe.

Izvor omega-3 masnih kiselina u uzgojenoj ribi jest riblja hrana s visokim udjelom morskih sirovina. Morske sirovine izabrane su prema načelima održivosti pa se upotrebljavaju visoki udjeli sirovina koje su nusproizvodi riblje prerađivačke industrije.

Znanstvenici preporučuju konzumaciju ribe dva puta tjedno, čime možemo osigurati preporučenu količinu EPA + DHA u vrijednosti od 250 do 500 mg. S obzirom na visok sadržaj EPA + DHA u Cromarisovoj ribi već jedan do dva obroka tjedno mogu biti dovoljni za postizanje povoljnog učinka na zdravlje ljudi.

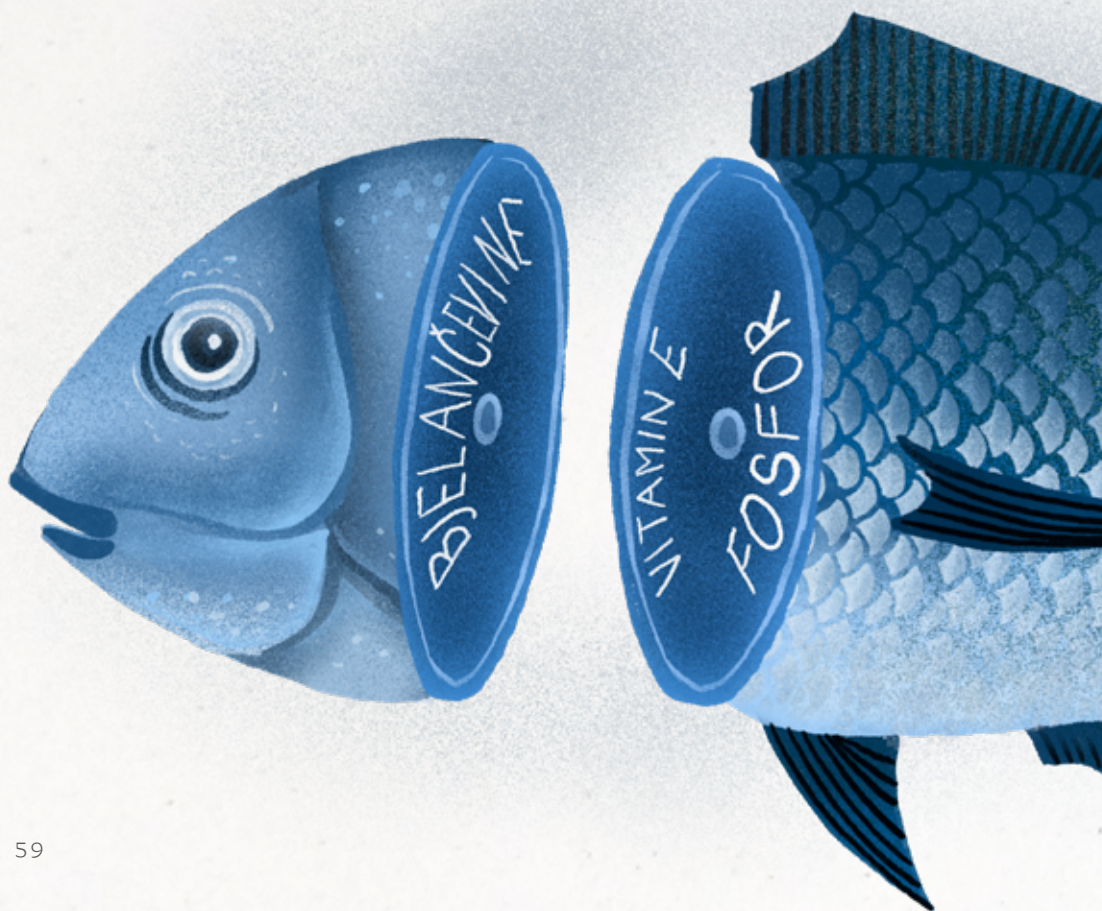
Riba je **važan izvor bjelančevina** životinjskog podrijetla koje su lakše probavljive u odnosu na one podrijetlom iz toplokrvnih životinja. Važne su za izgradnju mišićnog tkiva te su temelj gotovo svih biokemijskih

reakcija u ljudskom organizmu. Meso ribe sadržava sve esencijalne aminokiseline koje ljudski organizam ne može proizvesti samostalno, nego ih treba unijeti hranom.

Fosfor je sastavni dio kostiju, zuba, RNK i DNK, fosfolipida svake stanične membrane, osnovne energetske jedinice ATP-a te određenog broja enzima i koenzima. U uravnoteženoj prehrani vrlo je dobro zastupljen. Ipak, neke

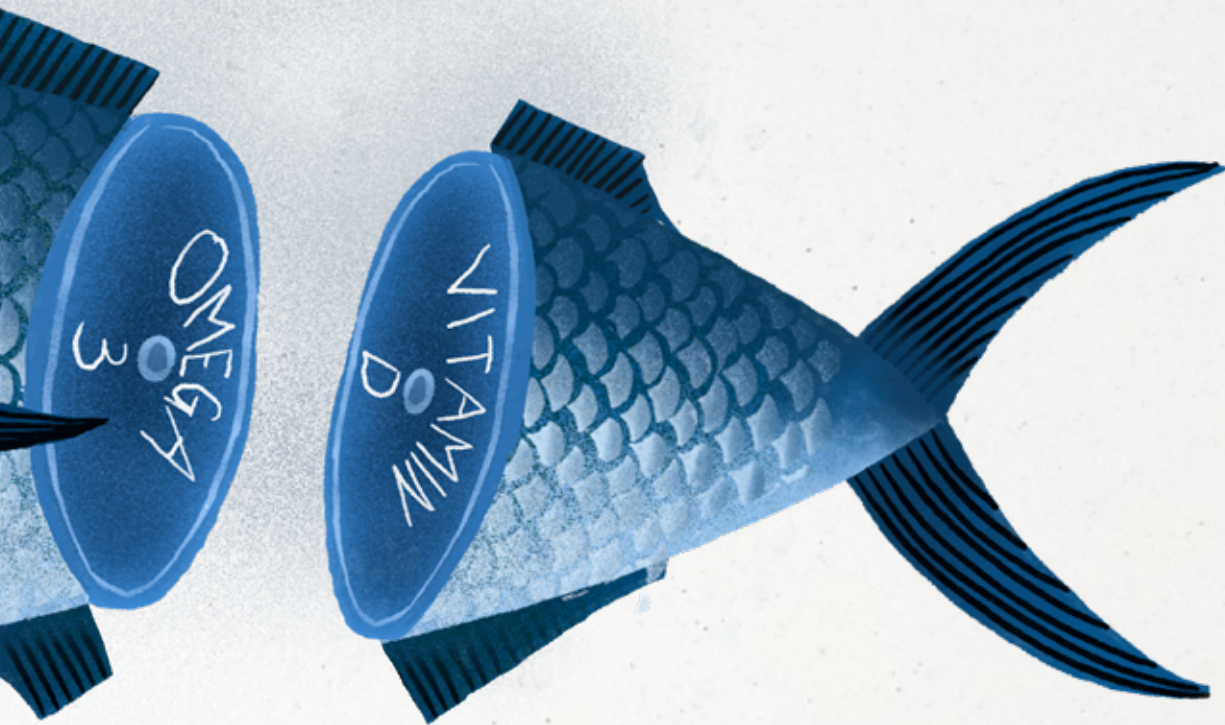
su namirnice njime bogatije, a to su prije svega proteinima bogate namirnice – meso, riba, mlijeko, mahunarke, orašasti plodovi i žitarice.

Vitamin E odlikuje antioksidativno djelovanje, čime štiti stanicu od oštećenja slobodnim radikalima. Slobodni radikali oštećuju stanicu i mogu doprinijeti razvitku kroničnih bolesti. Osim toga vitamin E ima važnu ulogu u funkciji imunskog sustava.

Osim visoke nutritivne vrijednosti u današnje vrijeme ubrzanog načina života važna je i jednostavnost i brza priprema ukusnih i zdravih obroka. Proizvodi koje nudi Cromaris odlično se uklapaju u ideju zdravijeg načina prehrane. Potrošač može odabrati proizvod prema vlastitim potrebama iz širokog Cromarisova asortimana – svježu cijelu oradu, brancina, hamu, gofa i zubaca, filete ribe spremne

za brzu pripremu i konzumaciju, delikatesne proizvode poput dimljene i marinirane ribe, ali i ribe iz organske proizvodnje. Sve Cromarisove proizvode odlikuje vrhunska svježina i kvaliteta te su proizvedeni bez dodanih konzervansa, aditiva, antibiotika ili GMO sastojaka. Cromaris proizvodi stvoreni su za najzahtjevnije suvremene potrošače fokusirane na ukusnu, zdravu, održivu i kvalitetnu prehranu.

Odgovorno korisničko iskustvo

12 ODGOVORNA
POTROŠNJA
I PROIZVODNJA

Komercijalna izvrsnost

U definiranju dugoročnog strateškog plana Cromarisa uvidjela se potreba za odjelom koji će se specijalizirano baviti strateškim upravljanjem profitabilnošću tvrtke te odnosima s kupcima i potrošačima.

Osnivanje odjela Komercijalne izvrsnosti važan je strateški iskorak u navedenome smjeru. Politika cijena, upravljanje komercijalnim uvjetima kupaca, upravljanje proizvodima i usmjeravanje njihove prodaje u kanale i tržišta s ciljem povećavanja profita, optimizacija

asortimana, efikasno provođenje promotivnih aktivnosti te razvijanje kategorije ribe u svim kanalima prodaje dio je poslova kojima se bavi taj odjel.

Odjel Komercijalne izvrsnosti rezultat je upravljačkih i operativnih promjena u organizacijskoj strukturi Cromarisa. Glavni cilj novog odjela jest postizanje komercijalne izvrsnosti u odnosu s kupcima i krajnjim potrošačima.

Diferencijacija
i inovacija

Stručni
management team

Razumjevanje
potrošača

Najnovija
tehnologija

1. PRODAJNA
STRATEGIJA

2. STVARANJE
DODATNE
VRIJEDNOSTI

3. CJENOVNA
STRATEGIJA

4. PROMOCIJSKA
STRATEGIJA

5. SEGMENTACIJA
TRŽIŠTA

6. UPRAVLJANJE
UVJETIMA
KUPACA

7. UPRAVLJANJE
PLANIRANJEM
PRODAJE

8. UPRAVLJANJE
ASORTIMANOM

Portfelj

Cromaris tržišnu snagu i konkurentnost temelji na kvaliteti i inovacijama. Stalno nadograđuje svoj proizvodni asortiman u skladu sa zahtjevima potrošača koji se odnose na zdravlje, sigurnost i održivost, uz vrhunski okus i kvalitetu proizvoda. Osnovu Cromarisove ponude čine autohtone vrste najkvalitetnije mediteranske ribe: orada, brancin i hama.

Svoju ponudu Cromaris je u 2021. godini obogatio i dvjema novim autohtonim uzgojnim vrstama: gofom (*Seriola dumerilii*) i zubacem (*Dentex dentex*). Uz cijelu neočišćenu ribu asortiman proizvoda uključuje i svježju očišćenu pakiranu ribu te odreske i filete,

koji zdravu prehranu čine jednostavnijom, ukusnijom i praktičnijom. Spomenimo i delikatesni program koji se sastoji od dimljenih i mariniranih proizvoda.

BIO riba važan je dio Cromarisova portfelja u kojem će, uz BIO brancina i BIO oradu, od 2022. godine ponosno stajati i nova vrsta – BIO hama.

Na većini tržišta sve je snažniji trend okretanja zdravoj prehrani, što uključuje i konzumaciju ribe. Potrošačima su važni podrijetlo i kvaliteta proizvoda, a nas kao proizvođača to motivira da stalno unaprjeđujemo proizvodne procese i razvijamo nove inovativne proizvode.

SVJEŽA RIBA

Ponuda počiva na pet vrsta najkvalitetnije mediteranske ribe – oradi, brancinu, hami i novim vrstama gofu i zubacu. Osim cijele

ribe brancin, orada i hama dostupni su kao očišćena riba te fileti i odresci.

FILETI I ODRESCI

Ponuda obuhvaća konvencionalne i organske filete brancina, orade i hame. Ovisno o načinu dorade dostupni su *Classic*, *Gourmet*

ili *Selection* fileti. U ponudi su i svježi odresci Cromaris hame.

MAP

Ribu uzgojenu u otvorenom Jadranskom moru pakiramo u kontroliranoj atmosferi (MAP - Modified Atmosphere Packaging), čime zadržavamo svježinu i kvalitetu proizvo-

da do 12 dana. Moderan i informativan dizajn dodatno oplemenjuje PET pliticu od 100 % reciklirajućeg materijala. Osim konvencionalne i BIO riba nalazi se u MAP asortimanu.

SKIN

Cromaris fileti pakirani su u tzv. *skin* inovativnoj ambalaži bez nabora koja čuva svježinu, boju i cjelovitost proizvoda. Očišćeni, bez kostiju i potrbušnice, fileti orade, brancina i hame odmah su spremni za pripremu. *Skin* pakiranje ponosni je nositelj nagrade za inovaciju godine 2020. u Francuskoj, a

odjeljuje ju *Produit de le Mer*, jedan od najznačajnijih europskih specijaliziranih magazina u sektoru marikulture. Zahvaljujući atraktivnoj ambalaži, iznimnom okusu i certificiranoj kvaliteti Cromarisovi *skin* fileti dobili su najviše ocjene u konkurenciji vodećih svjetskih proizvođača u marikulturi.

DELIKATESE

Cromaris dimljeni fileti brancina, orade i hame specijalitet su pripremljen na tradicionalan način metodom toplog dimljenja dimom bukve, uz prethodni tretman mediteranskim začinskim biljem – ružmarinom, bosiljkom, lovorom i kaduljom. **Cromaris**

marinirani fileti brancina i orade pripremljeni su postupkom blagog mariniranja svježih ribe uz dodatak začinskog bilja (vlasca i rikoletle) te arome provansalskih trava i limuna. Nisu termički obrađeni.

Nove Cromaris vrste – zubatac i gof

Diversifikaciji hrvatske marikulture i povećanju konkurentnosti Cromaris je uvelike pridonio razvojem dviju novih uzgojnih vrsta visoke komercijalne vrijednosti autohtonim mediteranskim vrstama gofom i zubacem. Riječ je o važnim inovacijama jer te vrste nema nijedan drugi značajan konkurent na tržištu kvalitetne mediteranske uzgojene ribe.

Nove vrste iznimno su važno postignuće za Cromaris. U njihovu uzgoju važan je preduvjet uspjeha balansiranje riblje hrane i prilagođavanje specifičnim potrebama pojedine vrste, imajući pritom u vidu upotrebu sirovina iz održivih resursa. Cromaris ne samo da je u tome uspio nego je, s obzirom na velike promjene u dostupnim količinama i cijeni sirovina za proizvodnju riblje hrane na svjetskom tržištu, balansiranje i potragu za održivim sirovinama podignuo na još višu razinu. Navedena situacija nije obeshrabrila Cromarisove stručnjake, pa ne samo da znanjem kojim raspolažu uspijevaju prebroditi teškoće koje se pojavljuju i odgovarati na pitanja koja se otvaraju nego im to znanje

omogućuje i ambiciozne planove za sustavno povećanje proizvodnih kapaciteta, širenje i optimalizaciju proizvodnog portfelja, otvaranje novih tržišta te daljnja operativna ulaganja u promotivne aktivnosti.

Zubatac (*Dentex dentex*) pripada obitelji ljuškavki (Sparidae) i jedna je od gastronomski najcjenjenijih vrsta ribe. Robusne je građe s jakim čeljustima i velikim ostrim očnjacima po kojima je i dobio ime. Cromaris zubatac vrhunska je riba prvoklasne svježine i nutritivnoga sastava, ujedno jedini zubatac iz uzgoja dostupan tijekom cijele godine.

Gof (*Seriola dumerili*) je riba iz porodice Carangidae i također veoma cijenjena vrsta. Ima izduženo i elegantno tijelo srebrne boje sa sitnim ljuskama čiji odsjaj nalikuje na dugine boje. Cromaris gof bogat je zdravim mastima i bjelančevinama te izvrstan za pripremu brojnih jela i maštovitih gurmanskih kreacija.

C
Cromaris

C
Cromaris

Pescado de Pesca Sostenible
Aprovecha al Máximo

BIO riba

Uz visokokvalitetnu svježu ribu konvencionalne proizvodnje Cromaris u ponudi ima i svježu BIO ribu. Cromaris BIO riba uzgojena je u prirodnom okruženju u skladu sa strogim ekološkim standardima. Proizvodnja se temelji na načelima održivog razvoja i brizi o dobrobiti životinja te se upotrebljava vlastiti jedinstveni recept za riblju hranu. Cromarisova riba hrani se isključivo organskom hranom te prirodnim sastojcima iz održivih izvora, bez antibiotika i GMO sirovina. Nasadi su niske uzgojne gustoće od maksimalno 10 kg/m³. Cromaris BIO riba certificirana je svim relevantnim certifikatima

u kategoriji bio ribe: Naturland, Bio Siegel, EU Organic, Bio Suisse i AB. BIO proizvodi koji se mogu pronaći u Cromaris ponudi su svježja cijela neočišćena i očišćena BIO riba, svježiji BIO fileti i svježja očišćena BIO riba pakirana u kontroliranoj atmosferi (MAP).

Velika novina u asortimanu jest BIO hama, čije se lansiranje priprema za 2022. godinu. Uz bio brancina i bio oradu predstavljat će dodatnu vrijednost u ponudi bio ribe, a kako će Cromaris biti jedini u svijetu koji proizvodi BIO hamu, riječ je o još jednom u nizu elemenata diferencijacije na tržištu.

C
cromaris
ORGANIC
BIO

Superior Taste Award 2021.

Sinergiju Cromarisa s tržištem i jedinstvenu kvalitetu Cromarisovih proizvoda potvrđuju brojna priznanja. Cromaris je dobitnik nagrade Superior Taste Award 2021. za svih pet prijavljenih proizvoda: brancina, oradu, hamu, gofa i zubaca. Brancin je i ove godine dobio maksimalne tri zlatne zvjezdice za izniman okus i postao jedini proizvod iz kategorije svježe ribe koji je dobitnik nagrade Crystal Taste Award. Prestižnu nagradu dodjeljuje International Taste Institute iz Bruxellesa proizvodima koji zadovolje stroge kriterije žirija sastavljenog od najcjenjenijih chefova iz cijele Europe. S ciljem poboljšanja okusa i kontrole svojih proizvoda

Cromarisov senzorički tim redovito provodi organoleptička testiranja svoje ribe i ostale ribe na tržištu.

ZLATNA KOŠARICA

Cromaris je dobitnik Zlatne košarice u kategoriji **Najbolji proizvođač**. Riječ je o vrijednom priznanju koje šestu godinu zaredom dodjeljuje specijalizirani magazin za maloprodaju i FMCG industriju JA TRGOVAC za osobita ostvarenja kao što je unaprjeđenje poslovanja, odgovaranje na zahtjeve tržišta, otvaranje novih poslovnih prilika ili drugih pokazatelja uspješnosti.

**CRYSTAL
TASTE AWARD**
★ ★ ★

Održivost Adris grupe i nefinancijsko izvještavanje tvrtke prema okolišnim, upravljačkim i društvenim (ESG) temama

Cromaris, kao i Adris grupa i ostale tvrtke u njezinu sastavu, ima dugogodišnju tradiciju održivog poslovanja, pri čemu su kvalitetno upravljanje, odgovornost prema zaposlenicima, zajednici i okruženju temeljne pretpostavke održivosti, stabilnosti i profitabilnosti. Ravnoteža između gospodarskog uspjeha, zaštite okoliša i društvene odgovornosti ključna je za uspješno poslovanje svih tvrtki. Sve tvrtke moraju prepoznati svoje

utjecaje na okruženje u kojem posluju i odnose koje ostvaruje s ključnim dionicima. Moraju sustavno upravljati aktivnostima te mjeriti i izvještavati o ključnim nefinancijskim pokazateljima. Od 2017. godine na godišnjoj osnovi Cromaris podnosi nefinancijska izvješća Adris grupi, u čijem sastavu posluje i koja objavljuje konsolidirano Nefinancijsko izvješće kao dio Godišnjeg izvještaja. Nefinancijska izvješća pripremljena

su u skladu sa standardima GRI: Osnovna opcija. U 2020. godini Cromaris se može pohvaliti prvim objavljenim izvještajem o održivosti u industriji bijele ribe, u kojem svoje ciljeve vezuje uz 17 UN-ovih ciljeva održivog razvoja (SDG).

U rujnu 2015. godine 193 države članice Ujedinjenih naroda donijele su 17 SDG-a koji uključuju globalne ciljeve za društveni, ekološki i gospodarski napredak u razdoblju od 2015. do 2030. godine. Ciljanim aktivnostima nastoje se riješiti najveći izazovi i rizici s kojima se društvo danas suočava. Obveza je svih da svojim životom, radom i djelovanjem pridonese postizanju tih ciljeva. UN SDG-i oblikovani su prvenstveno za usvajanje na razini zemalja, ali ciljeve se može i treba prilagoditi poslovanju gospodarskih subjekata.

Industrija akvakulture može znatno pridonijeti ostvarivanju svih 17 ciljeva i podciljeva, a s obzirom na specifičnosti ističu se doprinosi ciljevima: #2 Svijet bez gladi, #5 Rodna ravnopravnost, #6 Čista voda i sanitarni uvjeti, #7 Pristupačna energija iz čistih

izvora, #8 Dostojanstven rad i ekonomski rast, #12 Odgovorna potrošnja i proizvodnja, #13 Zaštita klime, #14 Očuvanje vodenog svijeta, #15 Očuvanje života na zemlji.

Adris grupa prepoznala je potrebu za sustavnijim upravljanjem i koordinacijom brojnih aktivnosti s ciljem održivosti i odgovornosti u članicama Grupe. Nov pristup održivog poslovanja obuhvaća definiranje zajedničkih područja održivosti za Grupu, aktivnosti, ciljeva te s njima povezanih pokazatelja uspješnosti. Provjerene su postojeće i prepoznate nove materijalne teme, koje se opravdano mogu smatrati važnima za prikaz ekonomskih, okolišnih i društvenih utjecaja (ESG) Adris grupe, ali i Cromarisa.

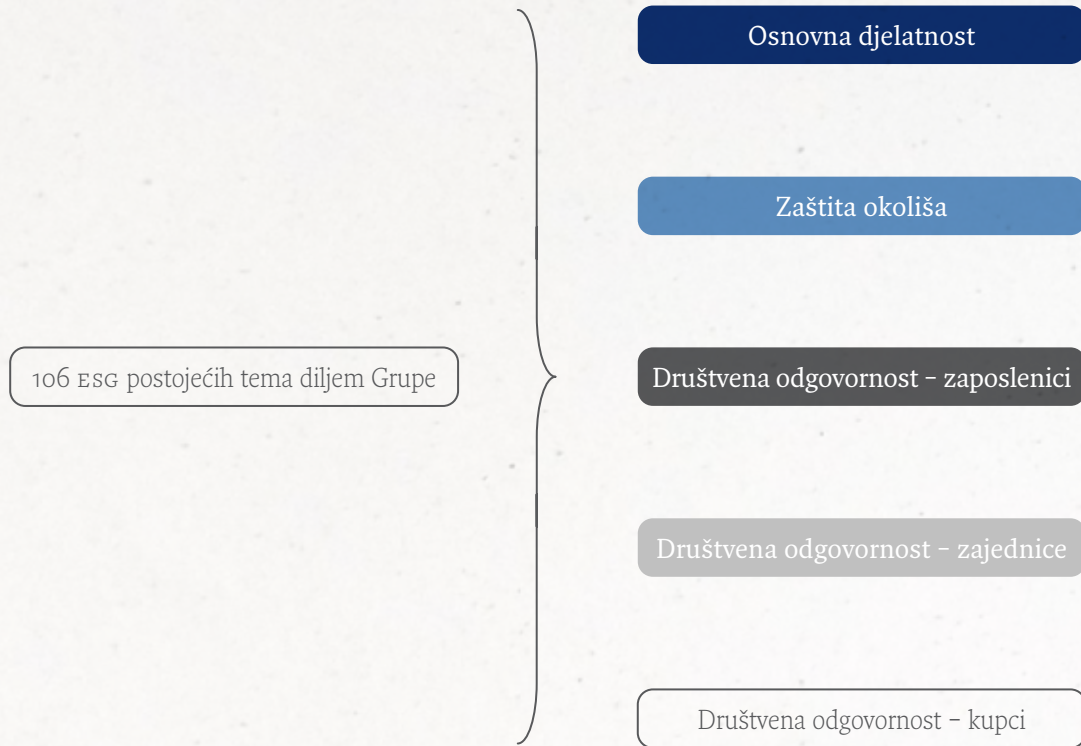
Više od stotinu prepoznatih ekonomskih, okolišnih i društvenih tema Adris je grupirao u 14 ključnih tema. Među njima su određene prioritetne teme na koje će pomoću matrice materijalnosti usmjeriti pozornost i resurse u sljedećem kratkoročnom razdoblju. U matricu materijalnosti uključena su mišljenja i ulazni podaci različitih

vanjskih dionika. Materijalne teme strateški su važne ne samo za Adris nego i za sve članice Grupe. Izdvojeno je **sedam prioriteta**, a odnose se na društvenu odgovornost, poslovanje i usklađenost te zaštitu okoliša.

U okviru postojećih tema prepoznata je važnost digitalizacije, odnosno nužnost ubrzanije prilagodbe poslovanju u digitalnom dobu, te smanjenje ugljičnog otiska u cijeloj Adris grupi.

... grupiranih u 5 općih kategorija

... objedinjenih u 14 ključnih ESG tema

Održivi proizvodi i usluge

Digitalne inovacije

Upravljanje ESG rizicima

Zaštita podataka

Smanjenje ugljičnog otiska

Gospodarenje vodom i otpadom

Zaštita bioraznolikosti

Dobrobit zaposlenika

Cjeloživotno učenje zaposlenika

Jednake prilike

Odgovornost prema lokalnim zajednicama

Održivi lanci opskrbe

Odgovorno korisničko iskustvo

Sigurnost kupaca

Adrisove prioritetne ESG teme u potpunosti su usklađene s ciljevima održivog razvoja UN-a.

ODGOVORNO KORISNIČKO ISKUSTVO

12 ODGOVORNA
POTROŠNJA
I PROIZVODNJA

ODNOS PREMA LOKALNIM ZAJEDNICAMA

11 ODRŽIVI GRADOVI
I ZAJEDNICE

8 DOSTOJANSTVEN
RAD I GOSPODARSKI
RAST

DOBROBIT ZAPOSLENIKA

8 DOSTOJANSTVEN
RAD I GOSPODARSKI
RAST

3 ZDRAVLJE I
BLAGOSTANJE

CJELOŽIVOTNO UČENJE ZAPOSLENIKA

4 KVALITETNO
OBRAZOVANJE

DIGITALNE INOVACIJE

9 INDUSTRIJA
INOVACIJE I
INFRASTRUKTURA

8 DOSTOJANSTVEN
RAD I GOSPODARSKI
RAST

SMANJENJE UGLJIČNOG OTISKA

13 ODGOVOR NA
KLIMATSKU
PROMJENU

7 PRISTUPAČNA
ČISTA ENERGIJA

ODRŽIVI PROIZVODI I USLUGE

12 ODGOVORNA
POTROŠNJA
I PROIZVODNJA

8 DOSTOJANSTVEN
RAD I GOSPODARSKI
RAST

Matrica materijalnosti Cromarisa

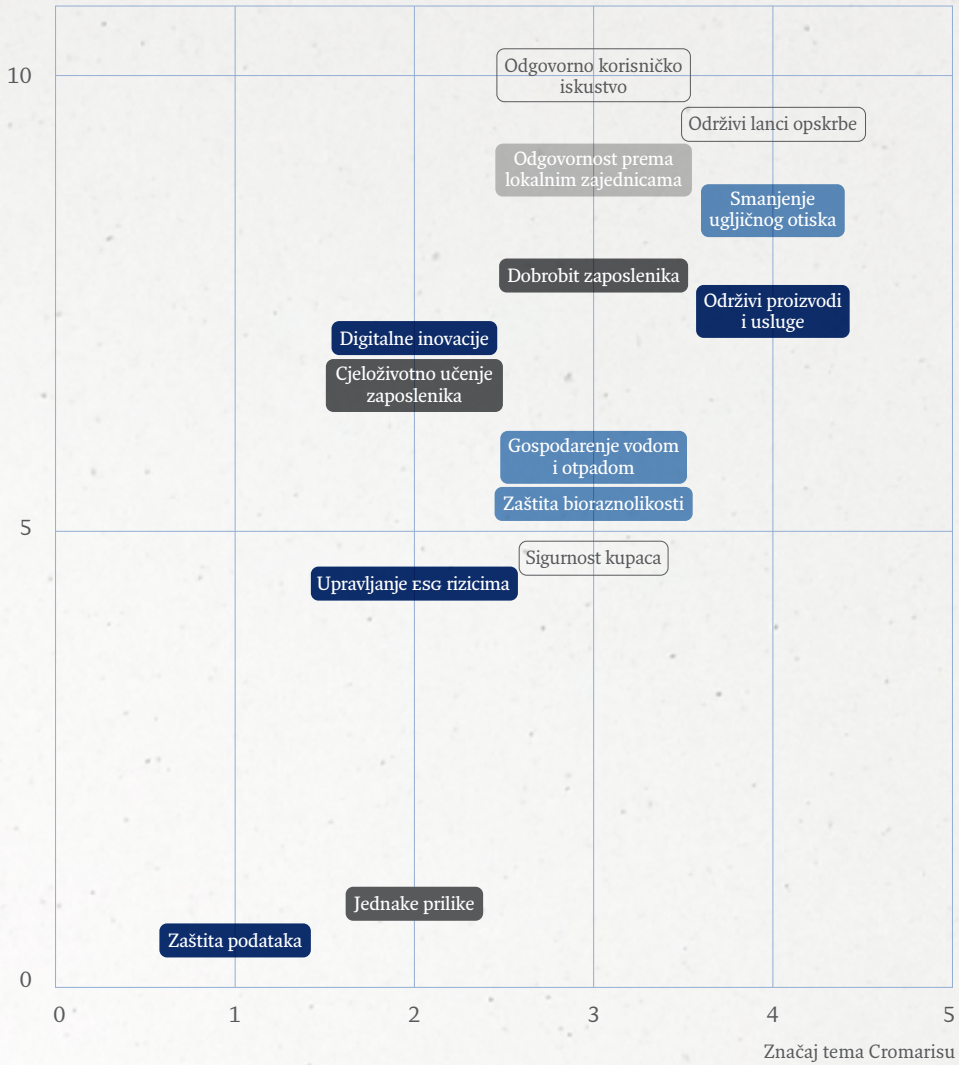
U matrici materijalnosti prikazano je 14 zajedničkih ključnih ESG tema koje su definirane na razini Grupe. Cromaris je, s obzirom na specifičnosti industrije i ponešto drugačiju strukturu svojih ključnih dionika, prihvatio definirane teme i napravio vlastitu prioritizaciju ESG tema s ciljem definiranja

smjernica za buduće razdoblje pa će u 2022. naglasak biti na **održivom lancu nabave, smanjenju ugljičnog otiska te održivim proizvodima i uslugama**. Prioriteti i ciljevi Cromarisa određeni u 2021. godini usklađeni su s UN-ovim ciljevima održivog razvoja.

MATRICA MATERIJALNOSTI

Značaj tema dionicima

Prepoznati rizici, izazovi, prilike i materijalne teme

EMISIJE STAKLENIČKIH PLINOVA

PRIMJEDBE LOKALNE ZAJEDNICE

NEDOSTATAK RADNE SNAGE

PROČIŠĆAVANJE OTPADNIH VODA

SIGURNOST PROIZVODA - IFS OCJENA > 97%
RAZVOJ NOVIH PROIZVODA
ISPITIVANJE ROKA TRAJNOSTI
MIKROBIOLOŠKE ANALIZE
SENZORIKA

NUSPROIZVODI ŽIVOTINJSKOG PODRIJETLA
- PRODAJA SIROVINE ZA KORIŠTENJE U
DRUGIM INDUSTRIJAMA

RECIKLIRANJE 100 % OTPADNE
PLASTIKE, PAPIRA I KARTONA

OSCILACIJE U CIJENI I DOSTUPNOSTI
SIROVINA ZA PROIZVODNJU RIBLJE HRANE
RIBLJE SIROVINE IZ ODRŽIVIH IZVORA

DOBROBIT ŽIVOTINJA
0 protuobraštajnih sredstava na mrežama
0 jedinica antibiotika iskorišteno
0 podvodnih akustičnih uređaja za rastjerivanje
predatora
2 pokusna električna omamljivača prije izlova

ISPITIVANJE KVALITETE MORSKE VODE
- 4 X GODIŠNJE
ISPITIVANJE KVALITETE SEDIMENTA -
1 X GODIŠNJE

36 %

RIBLJIH SIROVINA U HRANI
IZ ODRŽIVIH IZVORA

6,7 %

SMANJENJE EMISIJA
STAKLENIČKIH PLINOVA
PO TONI PROIZVEDENE
RIBE U ODNOSU NA 2020.

PORAST ORGANSKE
PROIZVODNJE I BROJA VRSTA
UZGOJENIH PREMA NAČELIMA
ORGANSKE PROIZVODNJE

0

PROTUOBRAŠTAJNIH SREDSTAVA
ISKORIŠTENO NA MREŽAMA
CROMARISA

0 g

UZGOJ BEZ UPOTREBE
ANTIBIOTIKA

100 %

PROLAZNOST NA AUDITIMA

100 %

CROMARIS ORADE, BRANCINA
I HAME ASC CERTIFICIRANO

Evaluacija ciljeva održivog razvoja postavljenih u 2020. godini

Kako bi se napravio značajan iskorak, omogućilo mjerenje napretka i izvještavanje o postignutim pomacima, u Cromarisu su postavljeni konkretni ciljevi i plan aktivnosti za njihovo dostizanje.

Glavni fokus u 2021. godini bio je na provedbi mjera za smanjenje emisija stakleničkih plinova u skladu sa smjernicama predloženima u Cromarisoj Strategiji s Akcijskim planom za smanjenje emisija stakleničkih plinova i izračunom za 2021. godinu. Ostvareno je veće relativno smanjenje emisija stakleničkih plinova po toni proizvedene ribe (6,7 %) od ciljanog smanjenja (5 %) emisija za navedenu godinu. Provedene mjere kao i plan smanjenja u 2022. godini navedeni su u nastavku, na 105. stranici.

Također, prema Planu smanjenja biomase na uzgajalištu Lamjana prenamjenom pojedinih uzgojnih polja u uzgojna polja za mlađ biomasa je smanjena za 14,2 % u odnosu na 2019. godinu. Samim time smanjen je i pritisak na morsko dno, što pokazuju i rezultati analiza sedimenta i bentoskih populacija.

U 2021. povećane su količine nusproizvoda prerade koje se prodaju za ponovnu upotrebu u proizvodnji hrane za kućne ljubimce. U planu je bilo prodati 10 % više količina u odnosu na 2020. godinu, a zaključno s 31. prosinca 2021. prodano je 42 % više u odnosu na 2020., čime je znatno premašen postavljeni cilj. Nusproizvodi iz proizvodnje životinjskog podrijetla prepoznati su kao kvalitetna sirovina i potencijalno

ključni resurs te je u 2021. godini započeo transformacijski projekt koji obuhvaća smanjenje količina nusproizvoda s uzgajališta te proizvodnju nove sirovine, ali i nastavak poticanja kružne ekonomije prodajom nusproizvoda iz prerade, o čemu opsežnije na 149. stranici ovoga Izvještaja.

Plastični otpad, odnosno velike rabljene vreće za riblju hranu drugi su element kružnog gospodarenja otpadom. Prodano je manje vreća od planiranog, ali su sve neprodane vreće besplatno prevezene na recikliranje. Više informacija o otpadu i njegovu krajnjem odlaganju dostupno na stranicama 151. do 153.

Organska akvakultura jedan je od načina za postizanje ciljeva održive akvakulture proizvodnjom ribe i proizvoda od ribe koji

su ekološki, ekonomski i socijalno održivi. Organska proizvodnja, tj. nasad organske mlađi u Cromarisu je povećan za 93,6 %, a prodaja za 8,1 % u odnosu na 2020. godinu. O planovima organske proizvodnje Cromarisa više na stranicama 93. do 97.

U odnosu na 2020. godinu stopa ozljeda na radu kontinuirano pada, kao i broj izgubljenih radnih sati. Više o temi na 177. stranici.

Ciljevi za 2022. godinu

PRIJEDLOZI	ESG PRIORITETI	UN-OVI CILJEVI	STRANICA
1. Povećanje organske proizvodnje i plasiranja novog proizvoda (organska hama) na tržište	Održivi proizvodi i usluge	 	93-98
2. Nastavak praćenja emisija stakleničkih plinova te provođenje mjera smanjenja emisija	Smanjenje ugljičnog otiska	 	103-111
3. Nastavak suradnje isključivo s FSC certificiranim dobavljačima kartona (kutije, navlake itd.)	Održivi lanci opskrbe	 	163-164
4. Ugradnja elemenata održivosti u nabavne procese od 2022. godine nadalje	Održivi lanci opskrbe		159-160

PRIJEDLOZI	ESG PRIORITETI	UN-OVI CILJEVI	STRANICA
5. Optimizacija ambalaže Cromarisova portfelja u svrhu smanjenja troškova i količina plastičnog materijala koji se plasira na tržište	Održivi proizvodi i usluge		147-148
6. Smanjenje količina životinjskih nusproizvoda te poticanje kružnog gospodarstva	Gospodarenje vodom i otpadom	 	149-150
7. Podrška obrazovnim ustanovama u zadarskoj regiji	Odnos prema lokalnim zajednicama		189-190

Održivi proizvodi i usluge

Organska proizvodnja

U prekrasnom krajoliku Jadranskoga mora, na organskom uzgajalištu Kudica, Cromaris uzgaja organsku ribu prema strogim ekološkim standardima, na temelju kojih je dobio europske certifikate za organsku proizvodnju: Bio Suisse, Naturland, AB i Bio Siegel. Dodatno, od 2012. godine nadalje organska uzgajališta, mrjestilište i prerada Cromarisa certificirani su u skladu s propisima EU-a o ekološkom uzgoju.

Pomno odabrane **LOKACIJE**

---

*Kontinuirana briga
i praćenje utjecaja*
NA OKOLIŠ

Riblja hrana isključivo
**ORGANSKOG
PODRIJETLA**

PAKIRANJE BEZ
nanomaterijala

U planu je proširenje lokacije za organski uzgoj s obzirom na planirano povećanje organske proizvodnje te opseg organskih certifikata proširiti na još jedno uzgajalište – Velo žalo. Početkom 2022. godine radit će se na izlovu konvencionalne ribe s Velog žala te nasadu organske mlađi, čime uzgajalište ulazi u prijelazno razdoblje, a do kraja sljedeće godine konačno će biti u isključivo organskom uzgoju.

Uzgoj u nasadima
NISKE GUSTOĆE
do 10 kg/m³

---

do 166 kalorija
NA 100 GRAMA

100% certificirani proizvod

U skladu s Uredbom Vijeća br. 834/2007 organska odnosno ekološka proizvodnja sveobuhvatan je sustav upravljanja poljo-privrednim gospodarstvima i proizvodnjom hrane koji objedinjuje najbolju praksu zaštite okoliša, visoku razinu biološke raznolikosti, očuvanje prirodnih resursa, primjenu visokih standarda za dobrobit životinja i proizvodne metode koje su prikladne s obzirom na to da neki potrošači prednost daju proizvodima proizvedenim uz primjenu prirodnih tvari i procesa. Prema tome ekološka proizvodnja u društvu ima dvostruku ulogu, pri čemu s jedne strane opskrbljuje specifično tržište odgovarajući na potražnju potrošača za ekološkim proizvodima, a s druge strane osigurava javna dobra koja doprinose zaštiti okoliša i dobrobiti životinja, kao i ruralnom razvoju.

Savjetodavno vijeće za akvakulturu prepoznalo je organsku akvakulturu kao jedan od pet prioriteta za 2021. godinu. Prema Europskoj komisiji organski uzgoj ekološki je prihvatljiva praksa koju treba dalje razvijati. Cromaris posluje u skladu s tim ciljevima i do 2025. planira znatnije povećati uzgojne količine organskog brancina, orade i hame.

Važna je i podrška #2 UN-ovu cilju održivog razvoja "Bez gladi" koja se veže uz iskorjenjivanje gladi u svijetu, postizanje sigurnosti hrane i poboljšane prehrane te promicanje održive poljoprivrede i uzgoja. Hrana nedovoljne energetske i nutritivne vrijednosti te nedovoljan unos vitamina uzrokuju brojne zdravstvene probleme, pogotovo kod najosjetljivijih skupina – djece i starijih osoba.

Strategija "Od polja do stola" jedna je od ključnih mjera u okviru Europskog zelenog plana. Strategijom se namjerava preobraziti prehrambeni sustav EU-a kako bi postao globalni standard održivosti, čime doprinosi i postizanju klimatske neutralnosti do 2050. Potaknut će se ponuda i potražnja za organskim proizvodima te osigurati educiranje i povjerenje potrošača. Glavne smjernice upućuju na važnost smanjenja otpada od hrane, nužnost smanjenja prodaje i upotrebe antibiotika u uzgoju te se potiče povećanje organske proizvodnje. Cromarisovo poslovanje i strateški plan povećanja proizvodnih količina organske ribe potvrđuju praćenje trendova u okruženju te posvećenost globalnim ciljevima održivosti na konkretan i mjerljiv način.

 cromaris
ORGANIC

BIO

Dorade Royale
Dorade Royal
Orata
Orada
Sparus aurata

 Fraiche
Frische
Fresco
Sveža

ÉVISCÉRÉE / AUSGENOMMEN
EVISCERATA / OČIŠČENA

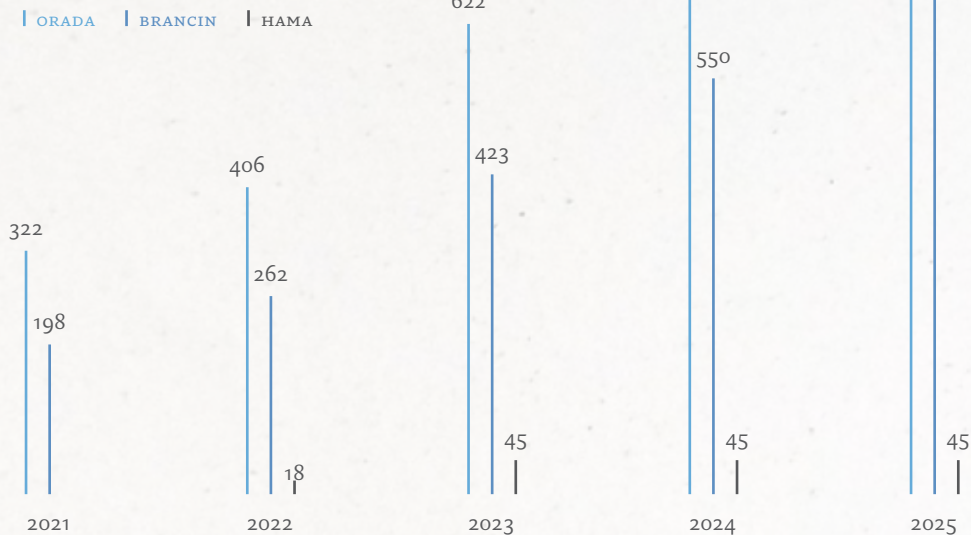
Povećanje organske proizvodnje u Cromarisu

Cromaris ostvaruje stalan rast godišnje prodaje organske ribe od 2018. godine. Prodaja organske ribe započela je 2014. godine sa svega 31 tonom WFE prodaje, a danas doseže 520 tona WFE. BIO proizvodi u Cromarisovoj

ponudi su svježa cijela neočišćena BIO orada i brancin, potom očišćena BIO riba, svježi BIO fileti te svježa očišćena BIO riba pakirana u kontroliranoj atmosferi.

PLAN PRODAJE ORGANSKE RIBE (2021. - 2025.)

u tonama

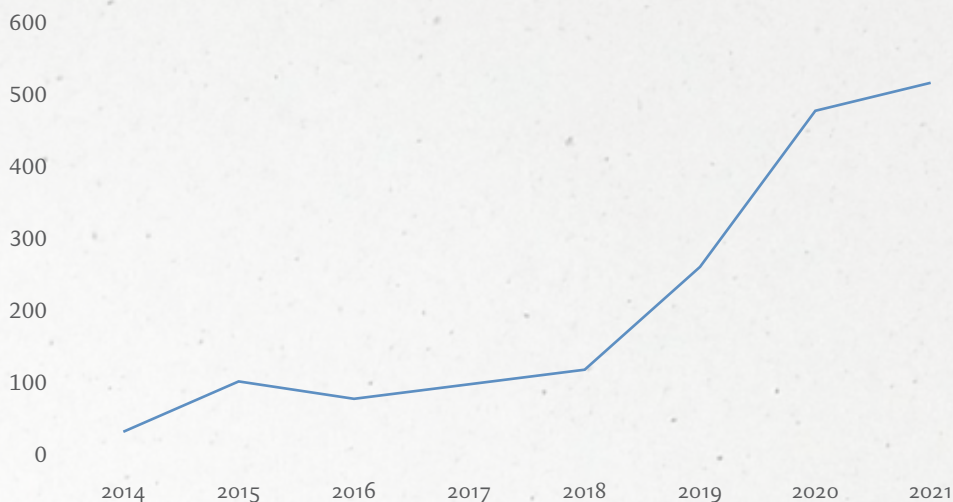

Prema planu prodaje organske ribe (orade, brancina i hame) očekuje se povećanje od 32 % u 2022. godini, odnosno do 2024. udvostručenje prodaje organskih proizvoda. U skladu je to s trendovima rasta potrošnje

BIO proizvoda te u svrhu očuvanja biološke raznolikosti ekosustava, promicanja društvene odgovornosti prema zajednici, zaposlenicima i dobrobiti životinja.

PRODAJA ORGANSKE RIBE OD 2014. DO 2021. U WFE (T)

WFE/t

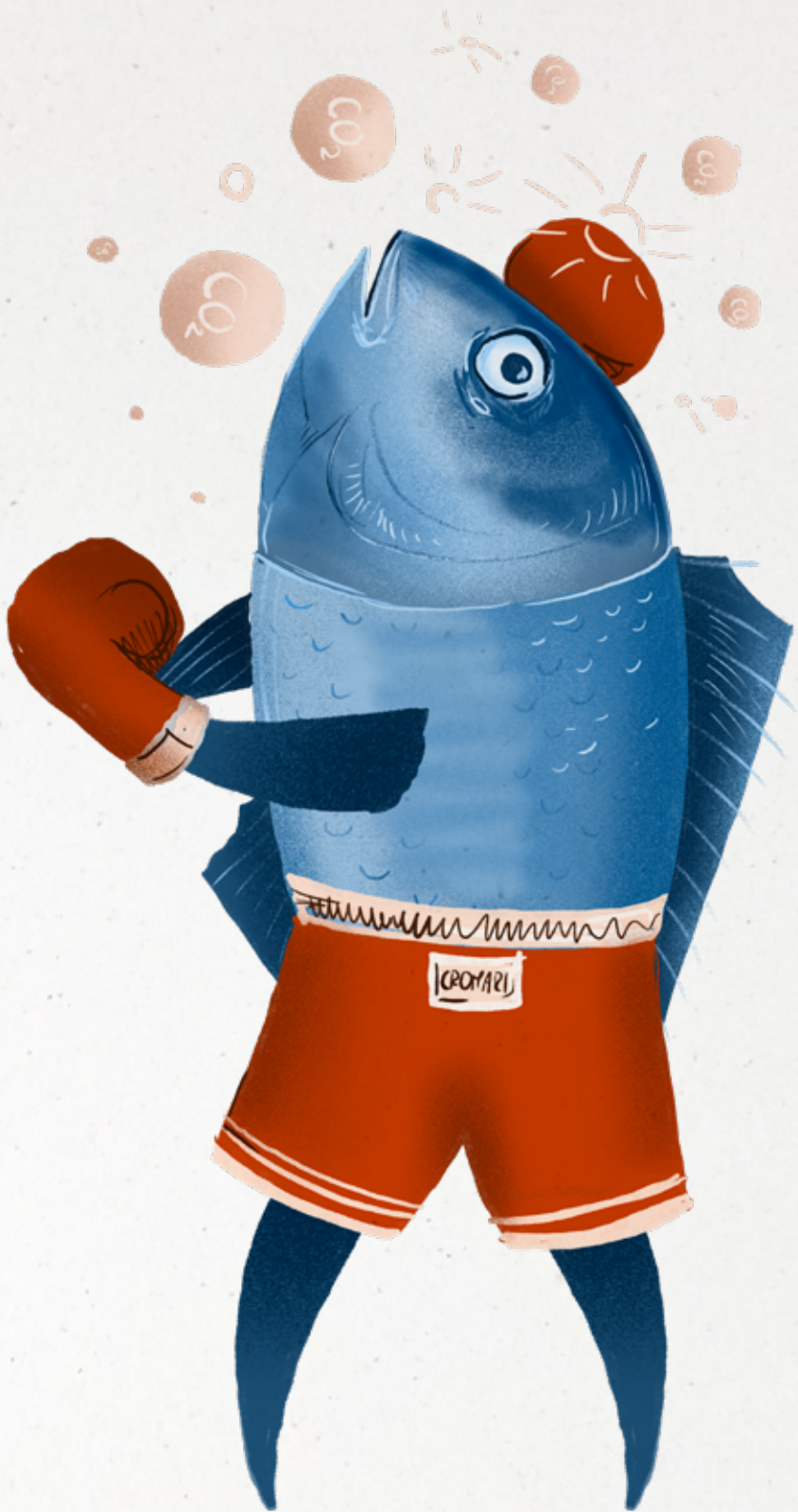

U proljeće 2022. Cromaris u svoj asortiman dodaje i novu organsku vrstu – hamu. Organska mlađ hame koja dolazi iz vlastitog mrijestilišta već se nalazi na organskom uzgajalištu Kudica, uz ostalu BIO ribu. U ponudi će biti cijela svježja BIO hama i svježiji BIO fileti hame.

U 2021. godini na organskom uzgajalištu nasađeno je 94 % više organske mlađi u odnosu na 2020. godinu. U 2022. planirana su dodatna povećanja.

Smanjenje ugljičnog otiska

Rizik od klimatskih promjena

Povećane razine ugljičnog dioksida i drugih stakleničkih plinova u atmosferi mijenjaju Zemljinu klimu, utječući negativno na oceane, mora i slatkovodne ekosustave, što pak izravno djeluje na ribarstvo i akvakulturu. Akvakultura je pogotovo podložna utjecaju klimatskih promjena s obzirom na to da se uzgoj odvija u prirodnim vodenim ekosustavima.

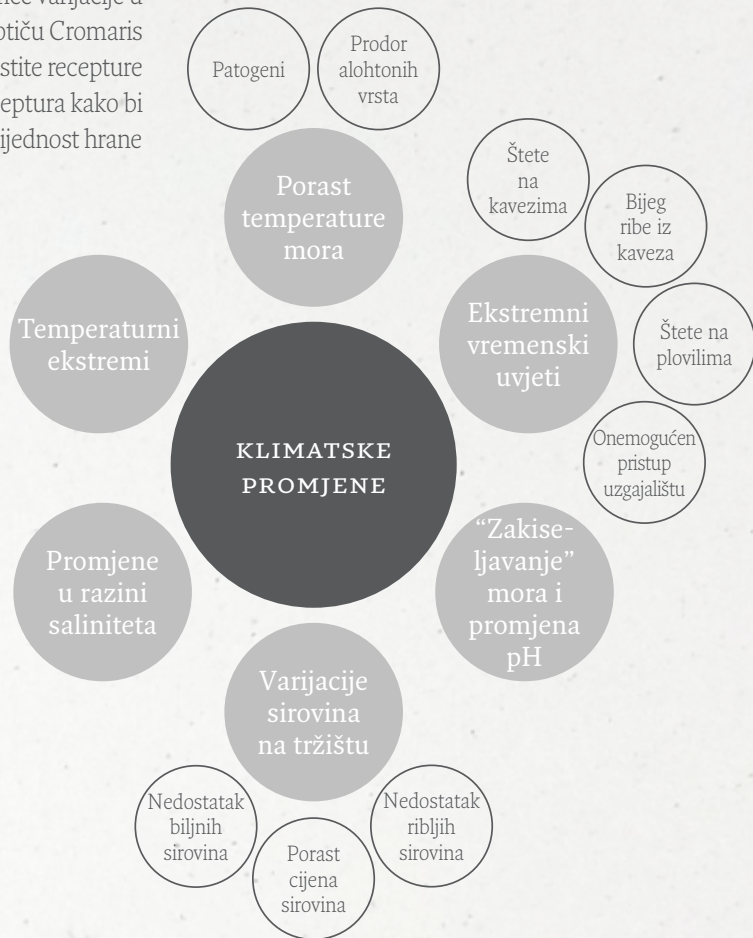
Trenutna predviđanja klimatskih promjena ne pokazuju značajnije učinke na mediteransku akvakulturu, ali se u sljedećim desetljećima mogu očekivati osjetni učinci zbog porasta prosječne temperature mora kao jedne od izraženijih posljedica globalnog zatopljenja. Porast temperature mora može rezultirati bržim rastom uzgojnih vrsta, djelovati na omjere konverzije hrane, ali i izazvati toplinski stres te utjecati na otpornost ribe. Vrste koje su bolje prilagođene višim temperaturama mora, uslijed povećanja temperature zimi, mogle bi imati povoljnije uvjete za brži rast i razvoj. Navedeno bi s jedne strane moglo povoljno utjecati na

brzinu prirasta u Cromarisu, a samim tim i na troškove proizvodnje. S druge strane globalno zatopljenje dovodi npr. do prodora invazivnih alohtonih vrsta iz toplijih mora, koje mogu biti potencijalni predatori autohtonim vrstama ili nosioci patogena, tj. bolesti.

Klimatske promjene uzrokuju ekstremne vremenske uvjete pa se samim time povećava i mogućnost pojave nepredvidivih oluja i valova koji mogu oštetiti opremu, plovila, kavezne strukture i sidrene sustave. Bijeg ribe uslijed oštećenja kaveza, osim ekonomskih gubitaka, dovodi do potencijalne promjene genetskog materijala prirodnih populacija zbog razmnožavanja s uzgojenim jedinkama. Jače i učestalije oluje odrazit će se i na prometnu povezanost i time negativno utjecati na poslovne procese te pristup uzgajalištima. Promjene temperature, saliniteta te posljedično pH mora u kojem se odvija akvakultura mogu se odraziti na uzgojne mogućnosti nekih vrsta riba (i školjkaša).

S klimatskim su promjenama primjerice povezane dostupnost i cijena sirovina (riblje ulje i brašno, biljne sirovine) koje se upotrebljavaju u proizvodnji riblje hrane. Ekstremnije suše mogu dovesti do nedostatka biljnih sirovina na tržištu. Klimatske promjene i aktivno upravljanje s njima povezanim rizicima smatramo i prilikom jer primjerice varijacije u ribljim sirovinama na tržištu potiču Cromaris na inovativnost razvijanjem vlastite recepture riblje hrane te prilagodbom receptura kako bi se zadržala visoka nutritivna vrijednost hrane uz optimizaciju troškova.

Bitno je prepoznati sve rizike te njima upravljati kako bi se moglo pravovremeno reagirati, prilagoditi i izbjeći negativne utjecaje, a s druge strane i iskoristiti prilike.

Smanjenje ugljičnog otiska i praćenje emisija stakleničkih plinova

Učinci klimatskih promjena već se osjećaju uz porast prosječnih globalnih temperatura, rast razine mora, promjenu učestalosti i intenziteta oborina te ekstremne vremenske prilike, poput vjetrova orkanske snage, razornih poplava i katastrofalnih suša u različitim dijelovima svijeta. Prema podacima Svjetske meteorološke organizacije 2016. je bila najtoplija godina otkad postoje mjerenja. Prosječna globalna temperatura u 2020. godini bila je za 1,2 °C viša u odnosu na prosječnu temperaturu u razdoblju između 1850. i 1900. godine. Europska unija (EU) preuzela je vodeću ulogu u svjetskim naporima za ublažavanje klimatskih promjena te je predstavila dosad najambicioznije planove i konkretne ciljeve prema Pariškom sporazumu: obvezu smanjenja emisija stakleničkih plinova za najmanje 55 % do 2030. u odnosu na emisiju iz 1990. godine.

Smanjenje ugljikova otiska poslovnih subjekata dio je rješenja problema klimatskih promjena, pri čemu je krajnji cilj ugljikova neutralnost (ravnoteža između emisije stakleničkih plinova iz izvora i apsorpcije iz atmosfere u ponore ugljika, kao što su tlo, biomasa, oceani) Europe do 2050. godine. Kako bismo u tome bili uspješni, važno je mjeriti vlastite emisije i druge utjecaje na klimatske promjene te njima upravljati.

OPSEG 1 Direktne emisije stakleničkih plinova koje nastaju na lokacijama tvrtke zbog izgaranja goriva u nepokretnim i pokretnim energetske izvorima te zbog gubitaka radne tvari u rashladnim sustavima.

OPSEG 2 Indirektne emisije stakleničkih plinova koje nastaju izvan lokacija tvrtke, a povezane su s nabavom i potrošnjom električne energije.

OPSEG 3 Indirektne emisije stakleničkih plinova koje nastaju izvan lokacija tvrtke i uzrokovane su aktivnostima koje nisu u vlasništvu ili pod kontrolom tvrtke, npr. proizvodnja riblje hrane, transport zaposlenika osobnim automobilima, zračna putovanja u poslovne svrhe, transport otpada i sl.

Cromarisove emisije stakleničkih plinova i potrošnja energije u 2021.

Emisije mjerimo od 2020. godine, koja je ujedno određena kao bazna godina.

U ukupnim emisijama stakleničkih plinova Cromarisa oko 99 % odnosi se na emisiju CO₂. 1 % su emisije CH₄ i N₂O, koje su svedene na CO₂ ekvivalent.

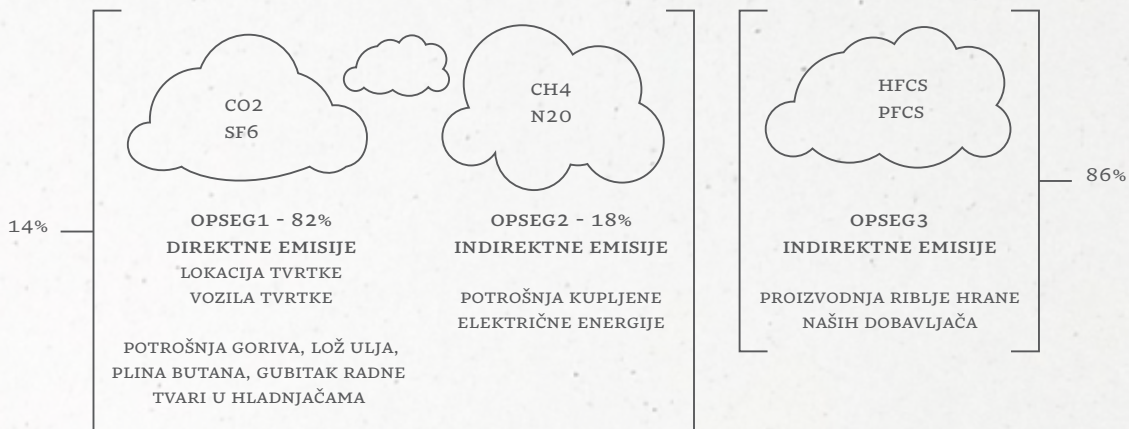
Promatrajući samo emisije iz aktivnosti Opsega 1 i Opsega 2, najveći doprinos emisiji stakleničkih plinova u 2021. godini imali su pokretni energetske izvori (54,5 %), zatim nepokretni energetske izvori (27,4 %), potrošnja električne energije (17,9 %) pa fugitivni izvori (0,1 %).

Izračunata emisija stakleničkih plinova iz aktivnosti Opsega 1 i Opsega 2 za Cromaris u 2021. godini iznosi **6.992,7 t CO₂e**, uz

procjenu nesigurnosti izračuna emisija od ±6,9 %. Promatrajući isključivo Opseg 1 i 2, na direktne emisije Cromarisa otpada 82 %, dok na indirektne (potrošnjom kupljene električne energije) odlazi 18 % svih emisija.

Predloženo je postavljanje relativnog cilja od 25 % smanjenja emisija stakleničkih plinova po toni proizvedene ribe do 2025. godine, odnosno 5 % smanjenja emisije godišnje u odnosu na razinu emisije iz bazne 2020. godine. U 2021. godini ostvareno je veće relativno smanjenje emisije stakleničkih plinova po toni proizvedene ribe (6,7 %) od ciljanog smanjenja emisije za tu godinu.

	2020.	2021.
Indikator - t CO ₂ e / t WFE	0,626	0,584
Ukupne emisije stakleničkih plinova (t CO ₂ e)	6.086,9	6.992,7
Opseg 1 (t CO ₂ e)	4.635	5.738
Opseg 2 (t CO ₂ e)	1.452	1.255

U 2021. godini Cromarisovim emisijama, u sklopu Opsega 3, prvi su put pribrojene emisije dobavljača riblje hrane. Ako se indirektno emisije zbog proizvodnje riblje hrane (Opseg 3) pribroje emisijama iz aktivnosti Opsega 1 i Opsega 2, ukupna emisija u 2021. godini porasla bi **za čak 86%**.

Najveći doprinos emisijama stakleničkih plinova Cromarisa imaju uzgajališta (45,6 %), zatim mrjestilište (38,1 %), cestovna vozila (8,5 %), logistika i prerada (7,6 %) te ribarnice (0,2 %).

PREGLED EMISIJA U 2021. GODINI – OPSEG 1, 2 I 3

Emisija CO₂e (t)

Ukupna potrošnja energije Cromarisa u 2021. godini iznosila je 110,4 TJ, a specifična potrošnja energije po toni ribe 9,221 GJ/t ribe.

POTROŠNJA ENERGIJE U CROMARISU,
2021. GODINA

POTROŠNJA
ENERGIJE (GJ)

Nepokretni izvori	25.811,1
Pokretni izvori	50.869,2
Električna energija	33.757,6
Ukupno	110.438,0

Provedene mjere smanjenja emisija u 2021. godini

U Cromarisu su tijekom 2021. provedene aktivnosti povezane s većom energetsom učinkovitošću predložene Akcijskim planom za smanjenje emisija stakleničkih plinova. U preradbeno-logističkom centru Gaženica i laboratoriju Cromarisa rasvjetna tijela zamijenjena su LED energetski učinkovitijima. Značajne uštede ostvarit će se i novim hibridnim službenim vozilima. Krajem 2021.

godine zamijenjena su tri vozila, u 2022. godini u planu je nabava još dvaju takvih vozila. Na teretnim vozilima zamijenjene su postojeće gume onima energetski viših razreda koje će pridonijeti smanjenju potrošnje goriva teretnih vozila. Mjera izmjena guma na teretnim vozilima nastavit će se i u 2022. godini.

Planovi za smanjenje ugljičnog otiska Cromarisa

Testiranje ribljih hrana s isključivo održivim ribljim sirovinama na pokusnim platformama

Redovito održavanje plovila i motora te optimizacija plovnih ruta, nabava hibridnog plovila

Teretna vozila s energetski učinkovitijim gumama uz pomno planiranje ruta lanca opskrbe

Smanjena potrošnja energije

Dobivanje energije iz održivih izvora - fotonaponski paneli

Bike to work dan

Cromaris je u svibnju 2021. prvi put podržao internacionalni *Bike to work* dan.

Osim zdravstvenih benefita bicikliranje kao alternativa vožnji automobila pridonosi i osviještenosti zaposlenika o ispuštanju stakleničkih plinova i klimatskim promjenama. Iznimno nas veseli što su se inicijativi pridružili i kolege iz Cromaris Italia te Radio 057 iz Zadra.

ZAŠTO BICIKLIRATI NA POSAO?

- Smanjen rizik od kardiovaskularnih bolesti
- Održavanje forme
- Manji promet i izbjegavanje gužve na cestama
- Praktičnije i jeftinije prijevozno sredstvo
- Čuvanje okoliša i manje emisije stakleničkih plinova
- Za izradu bicikla potrebno je mnogo manje resursa i energije

Razvoj vlastitih formulacija riblje hrane u Cromarisu

Cromaris je 2016. godine započeo s novim pristupom ribljoj hrani, napravivši odmak od industrijske hrane. Vizija i inovativnost ogledaju se u ideji razvoja vlastite riblje hrane kojom se može postići nutritivno uravnotežen gotov proizvod jedinstvenog sastava. Cromaris na taj način svojim potrošačima omogućuje ribu bogatu omega-3 masnim kiselinama, s povoljnim omjerom omega-3 i omega-6 masnih kiselina te vitaminima i visokoprobavljivim proteinima. Koncept je u potpunosti zaživio i postigao željene ciljeve već sljedeće godine. Receptura riblje hrane kontinuirano se optimizirala prema stanju na tržištu sirovina te su se uvele nove i održive sirovine. Cromaris u svojim recepturama hrane odabire visokokvalitetne sirovine iz održivih izvora.

U 2021. godini povećan je udio održivih sirovina, posebno ribljeg brašna i ulja od ribljih nusproizvoda. Znatno se smanjuje i količina ribljeg ulja od ribe iz ulova, na 8 %

s prijašnjih 10 - 13 %. Također, u recepturama hrane nema sirovina podrijetlom iz toplokrvnih životinja kao ni GMO sirovina.

Najviša razina kvalitete riblje hrane, kontrola i zaštita vlastitih formulacija provodi se na četiri razine:

- redovitim provjerama dobavljača
- kontrolom hrane u vlastitom laboratoriju
- kontrolom hrane u vanjskim akreditiranim laboratorijima
- krajnjom kontrolom ispitivanja hrane na eksperimentalnoj platformi na uzgajalištu.

Sva riblja hrana koja dolazi na uzgajališta ne sadržava antibiotike ni sintetske antioksidanse (etoksikvin). Cromaris upotrebljava isključivo riblju hranu koja je certificirana i u skladu sa zahtjevima standarda Global G.A.P., norme ASC te Bio Swiss certifikata, prema kojima je organska hrana proizvedena u skladu s dodatnim strogim normama Europske unije za organski uzgoj.

Riblje sirovine iz održivih izvora

Brzi rast akvakulture rezultira sve većom potražnjom za ribljim brašnom i ribljim uljem – posebno za prehranu karnivornih vrsta riba. Nekontroliran izlov i uništavanje staništa nekontroliranim ribolovom najveće su ugroze morskih ekosustava. Zbog takvog globalnog neodrživog upravljanja ribarstvom postotak ribljih fondova smanjio se za alarmantnih 25 %.

ŠTO TOČNO ZNAČE RIBLJE SIROVINE IZ ODRŽIVIH IZVORA KOJE SE UPOTREBLJAVAJU U PROIZVODNJI RIBLJE HRANE?

“Trimmings”, odnosno nusproizvodi prerade ribe za ljudsku konzumaciju odnose

se na viškove i ostatke koji nastaju tijekom dorade i prerade ribe i koji se mogu ponovno upotrebljavati kao vrijedna i kvalitetna sirovina. Riblje ulje i riblje brašno nutritivno su najprirodnije i najbogatije sirovine za prehranu ribe. Kao izvor ribljeg brašna i ulja u proizvodnji riblje hrane uglavnom se upotrebljava cijela divlja riba iz ulova. Zamjenom te ribe ribljih nusproizvodima (“trimmings”) ostvaruje se ekonomska, ali i ekološka prednost. Primjer je dobre prakse jer ostaci ribe iz prerađivačke industrije koji nisu za ljudsku prehranu i najčešće se odlaze kao otpad na taj način postaju vrijedna sirovina. Dodatna je prednost “trimmingsa” nizak ugljični otisak te smanjen ukupan utjecaj na okoliš.

Testiranja formulacija riblje hrane i smjernice za 2022. godinu

Aktivni pristup i doprinos Cromarisa razvoju zero waste hrane potvrđuje i suradnja s talijanskim sveučilištem u Bologni na projektu New Tech Aqua. Zero waste hrana sadržava riblje sirovine isključivo iz održivih izvora podrijetlom od nusproizvoda riblje prerađivačke industrije te su iz riblje hrane potpuno isključene sirovine koje sadržavaju soju. Rezultati projekta dat će odgovore mogu li se u potpunosti isključiti sojini proizvodi te upotrebljavati isključivo proizvodi ribljeg brašna i ribljeg ulja dobivenih od nusproizvoda.

U 2022. godini zauzima se potpuno nov pristup u formuliranju riblje hrane, pri čemu su glavni kriteriji nutrijenti i održive sirovine. Formulacija hrane neće biti fiksna tijekom godine. Rad prema matrici osigurava određenu fleksibilnost dobavljačima te se koristi njihova konkurentnost za pojedinu vrstu sirovina, što će, očekuje se, rezultirati boljom cijenom i kvalitetom sirovina.

Rizici i prilike u razvoju riblje hrane

OSCILACIJE U CIJENAMA I DOSTUPNOSTI SIROVINA U 2021. GODINI

Znatan **porast cijena sirovina** koje se upotrebljavaju u proizvodnji riblje hrane prepoznat je kao jedan od ključnih ekonomskih utjecaja za poslovanje Cromarisa. Cijene najvažnijih sirovina za proizvodnju riblje hrane aktivno se prate još od 2012. godine.

Od početka praćenja, a posebno je to izraženo tijekom 2021. godine, sve sirovine bilježe konstantan rast cijena. Pandemija koronavirusa dodatno je narušila lance opskrbe te je zabilježen manjak pojedinih sirovina na tržištima. Sve navedeno zahtijeva pripravnost Cromarisovih stručnjaka, fleksibilnost u izmjenama formulacija, ali i pravovremenu reakciju kako bi se zadržala nutritivna vrijednost hrane uz optimalne troškove.

RAZVOJ ODRŽIVIH SIROVINA U RIBLJOJ HRANI

Cromarisove recepture hrane zadovoljavaju sve nutritivne i fiziološke potrebe uzgojnih vrsta. Iskorak u pristupu hrani učinjen je tako da su sve recepture za sva uzgajališta izjednačene, čime se dobiva riba jedinstvenih karakteristika za krajnjeg kupca. Hranom se izravno utječe na kvalitetu gotovog proizvoda, primjerice povećavaju se količine omega-3 kiselina i vitamina. U posljednje dvije godine postupno se radi na smanjenju ribljeg ulja od ribe iz ulova i posebno se optimizira udio omega-3 kako bi nutritivne vrijednosti Cromarisove ribe i dalje ostale glavna prednost pred konkurencijom. **Izvor omega-3 nalazimo u ostalim održivim ribljim sirovinama podrijetlom od nusproizvoda prerađivačke industrije.**

Dobrobit životinja i dobra uzgajivačka praksa

Dobrobit ribe jedna je od temeljnih smjernica u poslovanju Cromarisa pa se iz godine u godinu sve više promišljaju i istražuju mogućnosti kako se, uz brojne postojeće mjere zaštite, može dodatno unaprijediti pristup. Cromarisovi djelatnici koji se izravno brinu o životinjama, njihovoj hranidbi, čistoći, rukovanju, premještanju i izlovu, ali i veterinarska služba koja se brine o zdravlju i stanju ribe imaju vrlo važnu ulogu u očuvanju dobrobiti ribe. Jedan od prepoznatih izazova jest poboljšanje dobrobiti životinja u procesu izlova. Životinje se mora poštediti svake nepotrebne boli, nelagode ili patnje tijekom usmrćivanja ili s usmrćivanjem povezanih postupaka.

Cromaris postupa u skladu s preporukama Svjetske organizacije za zdravlje životinja (OIE) i Europske uprave za sigurnost hrane (EFSA), koja je prepoznala različite načine omamljivanja ribe koje treba razviti i

prilagoditi specifičnostima pojedine vrste te načinima izlova. Za bijelu ribu preporučeno je električno omamljivanje prije usmrćivanja. Cromaris testira različite sustave i paralelno provodi analize kojima potvrđuje da takvi postupci ne utječu na kvalitetu i zdravstvenu ispravnost ribe.

PET TEMELJNIH SLOBODA

Neovisni znanstveni savjetodavni odbor, sastavljen od vodećih stručnjaka u poljoprivredi, donio je Pet temeljnih sloboda dobrobiti životinja s ciljem osiguravanja odgovarajućeg prostora, osvijetljenja, kvalitete zraka, hrane i vode. Pet sloboda globalno je priznato kao zlatni standard u dobrobiti životinja koji obuhvaća mentalnu i fizičku dobrobit životinja.

1. SLOBODA OD GLADI (i loše hranidbe izravnim pristupom hrani u odgovarajućim količinama)

2. SLOBODA OD NEUDOBNOSTI (osiguravanjem odgovarajućeg okruženja i životnog prostora)

3. SLOBODA OD STRAHA I STRESA (osiguravanjem dobrih uvjeta koji ne uzrokuju patnju i mučenje)

4. PRAVO NA UOBIČAJENO PONAŠANJE (i slobodu izražavanja ponašanja svojstvenog vrsti)

5. SLOBODA OD BOLI, OZLJEDA I BOLESTI (njihovim sprječavanjem ili brzom dijagnozom te liječenjem)

NA KOJI NAČIN STAVLJAMO DOBROBIT NAŠE RIBE U PRVI PLAN?

- Dužina dana u mrjestilištu u skladu je s prirodnom dužinom dana pojedine vrste
- Gustoća nasada u kavezima u skladu je s uzgojnim smjericama
- Riblja hrana prilagođena je specifičnim potrebama različitih vrsta

• Količine riblje hrane i način hranjenja usklađuju se s potrebama riba

• 100 % uzgojenog brancina jest cijepljeno

• Zoološka higijena održava se na visokoj razini

• Veterinarski tim svakodnevno pregledava ribu u kavezima

• Svakodnevna provjera razine otopljenog kisika u kavezima

• Upravljanje kvalitetom morske vode i morskog okoliša kao temelja za dobrobit ribe u svim životnim fazama i uzgojnim postupcima

Povećano preživljavanje osnovni je pokazatelj dobrobiti životinja. U odnosu na 2015. godinu u 2021. godini ukupna stopa preživljavanja svih vrsta porasla je za 29,6 %.

Uzgoj bez upotrebe protuobraštajnih sredstava na mrežama

Na Cromarisovim uzgajalištima ne upotrebljavaju se mreže tretirane protuobraštajnim sredstvima. Za čišćenje mrežnih kaveza rabi se isključivo morska voda bez posebnih tretmana i/ili preparata koji mogu negativno utjecati na okoliš. To podrazumijeva i dodatni napor tima za manipulaciju mrežama kako bi se sve mreže na kavezima održale čistima.

Uzorkovanja i monitoring na uzgajalištima

Kavezni uzgoj odvija se u morskom okolišu, dio je ekosustava, a smanjenjem utjecaja na okoliš osiguravaju se poželjni uzgojni parametri. U interesu uzgajivača dobra je kvaliteta svih parametara koji se mjere u morskom stupcu, visoka razina otopljenog kisika te čisto more i morsko dno, bez zagađivača i plastike.

Vjerojatnost nastanka iznenadnih događaja i negativnog utjecaja na okoliš smanjuje se na najmanju mjeru pridržavanjem svih propisa koji reguliraju pomorsku plovidbu i obavljanje aktivnosti uzgoja, pravilnim načinom hranjenja, održavanjem plovila te sprečavanjem nastanka i pravilnim odlaganjem otpada.

**KVARTALNO
ISPITIVANJE STUPCA MORA**

vizualni pregled, temperatura, pro-
zirnost, salinitet, zasićenost CO₂,
ukupni dušik, anorganski dušik,
ukupni organski ugljik, silikati, orto-
fosfati, otopljeni O₂, nitrati, nitriti,
amonij, ukupni fosfor, klorofil a

**GODIŠNJI
RONILAČKI
PREGLED**

**KARTIRANJE
LITORALNIH
ZAJEDNICA
(METODA CARLIT)**

**GODIŠNJE ISPITIVANJE
SEDIMENTA I BENTOSA**

redoks potencijal, ukupni organski
ugljik, AMBI indeks, ukupni fosfor,
ukupni dušik

Uzgoj bez upotrebe antibiotika

Cromarisu je 2019. godine prvi put dodijeljen certifikat Antibiotic Free prema DNV tehničkoj specifikaciji STP-80 koji potvrđuje uzgoj ribe bez upotrebe antibiotika. Preduvjet certifikacije usklađenost je sa zakonskom regulativom, uredbama te standardima UNI EN ISO 22000 i ISO 9001. Antibiotici se u Cromarisu ne upotrebljavaju ni u jednom dijelu životnog ciklusa ribe, što je iznimno rijetko u cijeloj industriji akvakulture.

Certifikat Antibiotic free najviši je standard u zaštiti zdravlja i sigurnosti potrošača koji dokazuje Cromarisovu predanost dobiti životinja i održivom razvoju.

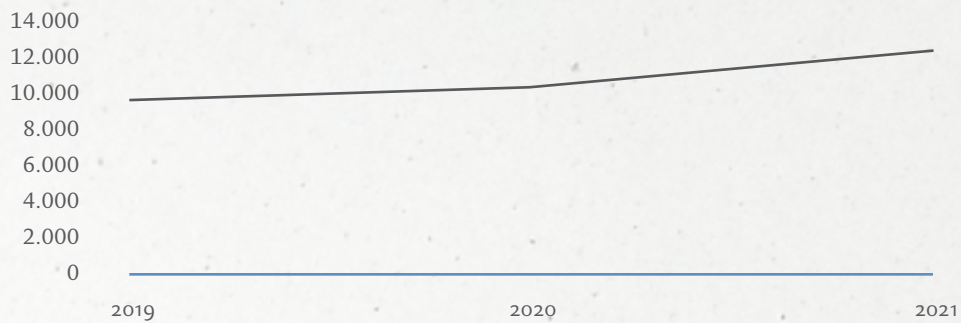
U dugoročnom je planu Cromarisa i dalje poslovati bez iskorištenih jedinica liječenja antibiotikom.

Uz pomoć mjera prevencije, dobre proizvođačke prakse i redovitih veterinarskih pregleda uzgoj bez upotrebe antibiotika odvija se i na uzgajalištima i u Cromarisovu mrjestilištu, što pozitivno utječe i na očuvanje bioraznolikosti, te, što je osobito važno, na globalni trend smanjenja antimikrobne rezistencije.

0 iskorištenih jedinica antibiotika u 2021. godini u Cromarisu.

USPOREDBA UPOTREBE ANTIBIOTIKA I PRODANIH KOLIČINA WFE (t)
OD 2019. DO 2021. GODINE

ANTIBIOTICI (mg) | PRODAJA WFE (t)

Kako doći do uzgoja bez upotrebe antibiotika?

ULOGA ANTIBIOTIKA I POTENCIJALNI PROBLEMI ZBOG PREKOMJERNE UPOTREBE

Antimikrobna rezistencija (AMR) posljedica je prekomjerne i neadekvatne upotrebe antimikrobnih sredstava u liječenju životinja i ljudi. Antibiotici se redovito upotrebljavaju i u industriji hrane, a primjenjuju se i u hrani ili dodavanjem u vodu za sprječavanje i liječenje bolesti ribe. Prekomjerna upotreba antibiotika dovodi do bakterijske rezistencije, što nepovoljno utječe na zdravlje ribe te mijenja bakterijsku floru u vodenom stupcu i sedimentu. Nepovoljno djeluje i na zdravlje krajnjeg konzumenta – čovjeka, čime je velika prijetnja globalnom zdravlju. Neograničena uporaba antibiotika velik je problem zbog utjecaja na ribe, kopnene životinje te ljudsko zdravlje i okoliš.

KAKO JE CROMARIS POSTIGAO UZGOJ RIBE BEZ UPOTREBE ANTIBIOTIKA U CIJELOM ŽIVOTNOM CIKLUSU RIBE

Uvođenje i stroga kontrola mjera koje utječu na dobrobit i zdravlje te visokokvalitetna riblja hrana, prilagođena pojedinoj uzgojnoj vrsti, smanjuju potrebe za upotrebom lijekova, odnosno, u slučaju Cromarisa, omogućuju potpuno izbacivanje upotrebe antibiotika.

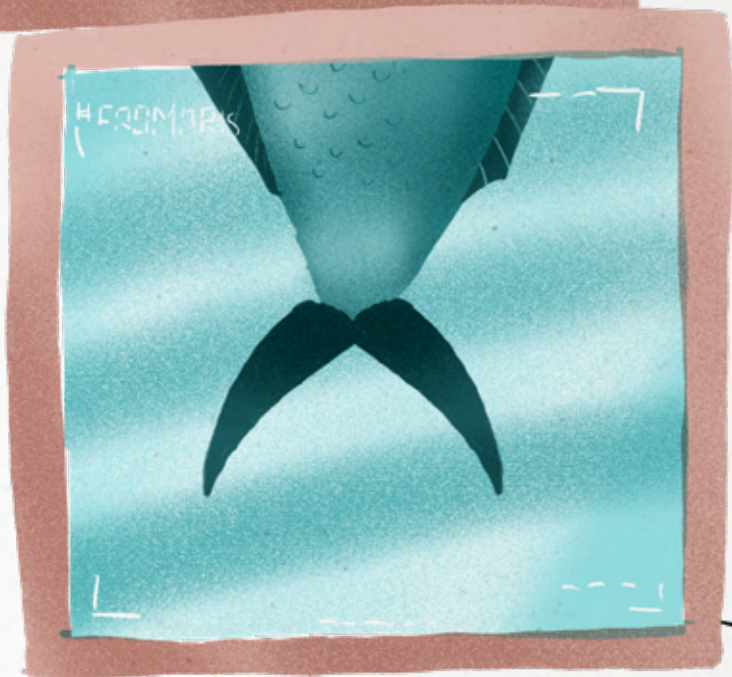
MJERE KOJE SE SUSTAVNO PROVODE

- Učinkovito cijepljenje koje štiti zdravlje uzgajanih brancina
- Praćenje kvalitete morske vode i sedimenta u blizini uzgajališta
- Pridržavanje uzgojnih gustoća u skladu s dobrom uzgajivačkom praksom
- Svakodnevna kontrola vrijednosti temperature mora i razine otopljenog kisika u kavezima i u blizini kaveza
- Redovito čišćenje i mijenjanje mreža na kavezima, odnosno održavanje čistih biofiltera u mrjestilištu te mjerenje koncentracije amonijaka u bazenima
- Provjera zdravstvenog stanja ribe u svima kavezima, odnosno bazenima koju obavlja Cromarisova veterinarska služba
- Svakodnevno uklanjanje uginulih jedinki iz kaveza
- Održavanje higijene opreme koja se upotrebljava u hranjenju
- Osiguravanje zdravstveno ispravne riblje hrane prilagođene uzgojnoj vrsti

Digitalne inovacije

Digitalna strategija Cromarisa

Digitalna strategija Cromarisa uravnotežuje trendove na tržištu i potpora je ključnim čimbenicima uspjeha tvrtke. Obuhvaća uvođenje novih tehnologija za povećanje brzine i fleksibilnosti u poslovanju, kvalitetnu digitalnu podršku razvoju i istraživanju te visok stupanj automatizacije proizvodnih procesa kako bi se novi proizvodi mogli brzo plasirati na tržište. Također, digitalizacija je ključ snažnije integracije lanca opskrbe s tehnološkim proizvodno-logističkim sustavima. U Cromarisovoj suradnji s vanjskim partnerima postoji velika potreba za naprednijim upravljanjem kolaborativnim procesima, tj. procesima koji uključuju više od jedne pravne osobe, što je danas vrlo teško bez digitalne komunikacije.

U području uzgoja i mrjestilišta glavni zadatak digitalnih inicijativa jest prediktivna analitika tržišta, tj. modeli procjene kako će tržište mediteranske ribe izgledati za dvije godine, koliko prođe od stavljanja mlađi u more do plasiranja na tržište.

Ključna uloga digitalizacije jest i u aktivnostima jačanja brenda i tržišne komunikacije jer upravo zahvaljujući digitalnim kanalima i alatima nikada nije bilo lakše izravno pristupiti tako velikom broju ljudi. Pogotovo je to važno za tvrtke poput Cromarisa koje djeluju na brojnim tržištima.

Glavni rizik za uspjeh digitalne transformacije jest nemijenjanje načina razmišljanja, odnosno razumijevanje digitalizacije tek kao sredstva za ubrzanje i povećanje točnosti postojećih poslovnih procesa. Istinska digitalna transformacija moguća je samo uz razvoj inovativnih poslovnih procesa, čak i potpuno novih poslovnih modela. Drugim riječima poslovna izvrsnost, informatička izvrsnost i kvalitetna informacijska tehnologija nužni su i nedjeljivi elementi uspješne digitalne transformacije, koja će tvrtki donijeti stvarnu i održivu prednost pred konkurencijom.

Komunikacijske platforme

Cromaris sustavno razvija digitalne kanale komuniciranja s tržištem i potrošačima kao temeljne komunikacijske platforme budućnosti. Korporativna stranica neprestano se unaprjeđuje na način da pruža sve relevantne informacije poslovnoj i široj društvenoj zajednici, ali i sadržaje namijenjene krajnjim potrošačima. U skladu s internacionalnim karakterom Cromarisa poslovanja internetska stranica premještena je na internacionalnu domenu www.cromaris.com te je dostupna na engleskom, talijanskom i hrvatskom jeziku. Uz korporativnu stranicu najznačajnija je novina u području tržišnih komunikacija proaktivan nastup Cromarisa na svim značajnijim društvenim mrežama na domaćem i talijanskom tržištu (Facebook i Instagram).

Rezultati u 2021. premašili su očekivanja. Facebook stranica Cromaris Italia već je u prvoj godini privukla više od 24 tisuće ljudi. FB stranica Cromaris Hrvatska pak svojim šarolikim sadržajem komunicira s gotovo 23 tisuće sljedbenika, a korporativna LinkedIn stranica okuplja više od 3000 pratitelja iz

poslovne zajednice. Naše pratitelje educirali smo, primjerice o pripremi Cromaris ribe videoserijalom “**Tko se boji ribe još**” i “**Ljeto s najboljim ribama**”, zakoračili u svijet azijske kuhinje prvom Cromaris azijskom kuharicom, a za najmlađe smo osmislili “**Back to school kuharicu**” s 30-minutnim receptima. Za dozu humora pobrinuli su se naši animirani junaci Detektiv Brancinić, Profesor Oradovski, Pomoćnica Hama, Gospođica Gofica, Zuberina i ostalo društvo iz dubina koji su nasmiijavali svojim životnim epizodama. Blagdansko vrijeme obogatila je kampanja “**Gozba 5 riba**” i more finih recepata, uzbudljivih ribljih priča i savjeta kako pripremiti Cromaris ribu uz pomoć vrsnog chefa Giorgia Locatellija.

Primarni cilj komunikacije putem tih kanala jest približiti Cromaris postojećim i budućim kupcima, ali i zaposlenicima te poslovnoj zajednici. Dnevnim aktivnostima i objavama kontinuirano se informira o novitetima vezanim uz Cromarisove proizvode te pruža dodana vrijednost uz recepte i korisne informacije o unaprjeđenjima ponude i ukupnog poslovanja.

Zahvaljujući orijentaciji na nove kanale komuniciranja te širenju distribucije pakiranih proizvoda brend Cromaris dosegao je rekorde razine prepoznatljivosti na hrvatskom (73 %) i talijanskom (5,7 %) tržištu.

Automatizacija

AUTOMATSKO HRANJENJE RIBE

Integracija automatskog hranjenja ribe s poslovnim (SAP) sustavom završena je još sredinom 2020. Automatsko hranjenje ribe obavlja se putem teglenica na uzgajalištima sa silosima za pohranu riblje hrane i sustavom za pneumatski transport hrane do kaveza. Implementirano je sučelje povezano s upravljačkim sustavom barže, koje u SAP-u za svaki kavez bilježi sva hranjenja u danu te se automatski obračunavaju svi parametri. Prednosti automatiziranog načina hranjenja jest i doziranje hrane prema apetitu ribe. Tako nema viška ili nekonzumirane hrane koja pada na morsko dno i opterećuje sediment organskom tvari.

PRAĆENJE RUČNOG HRANJENJA RIBE

Zahvaljujući mobilnoj tehnologiji omogućeno je detaljno planiranje i praćenje, tj. potpuna kontrola cijelog procesa ručnog hranjenja ribe, koje je također povezano sa središnjim SAP poslovnim sustavom.

SUSTAV SLJEDIVOSTI ZA RIBLJU HRANU

Omogućeno je kompletno praćenje svakog lota riblje hrane, od ulaza u Cromaris (brodom ili kamionom) do hranjenja u pojedinom kavezu, uključujući i potpunu evidenciju uzorkovanja svakog lota i praćenja svih potrebnih parametara kvalitete. Provodi se uz pomoć SAP sustava upotrebom mobilnih ručnih računala sa skenerima kojima se na terenu koriste zaposlenici kontrole kvalitete i skladištari.

AUTOMATSKO HRANJENJE RIBE

Teglenice su do 2021. godine upotrebljavane na svim Cromarisovim uzgajalištima isključivo za hranjenje ribe konzumne i predkonzumne veličine. 80,7 % ukupne hranidbe obavlja se automatiziranim sustavom i do kaveza dostavlja sustavom cijevi povezanih s teglenicom.

Nova barža nastavak je projekta potpune automatizacije sustava hranjenja ribe koji će omogućiti hranjenje mlađi ribe različitom vrstom hrane iz šest sustava hranjenja te istodobni rad na različitim kavezima.

% automatskog hranjenja u odnosu na ukupnu potrošnju hrane

TEGLENICA ZA HRANJENJE MLAĐI

U srpnju 2021. počela je raditi prva teglenica za mlađ na uzgajalištu Lamjana.

Uzgoj u većim kavezima mlađi omogućuje bolje okolišne uvjete s više otopljenog kisika i životnog prostora. Manjim brojem kaveznih instalacija smanjuje se i izravan utjecaj na okoliš. Pomoću raspršivača na cijevima hrana se s teglenice mnogo učinkovitije raspoređuje po kavezu s mlađi, manje je rasipa riblje hrane u kraćem roku. U silosima na teglenicama se skladišti riblja hrana različitih

granulacija, koja se potom sustavom cijevi dovodi do željenih kaveza, dozirana prema apetitu ribe. Proizvodi se i manje plastičnog otpada s obzirom na to da se hrana dostavlja u pakiranjima od tone umjesto u plastičnim vrećama od 25 kg kao kod ručnog hranjenja.

Osim efikasnijeg hranjenja same mlađi ostvaruju se i bolji uvjeti za zaposlenike uz manje fizičke napore, što je pogotovo važno tijekom nepogodnih vremenskih uvjeta. Istodobno se uz pomoć teglenice može hraniti više kaveza različitom vrstom hrane, pri čemu hranitelji imaju mogućnost nadgledanja hranjenja.

ZD PL044

cromaris

cromaris

cromaris

ZD PL044

Transformacijski program Cromarisa

Pripreme za transformacijski program Cromarisa započele su sredinom 2021. U skladu s ambicioznim razvojnim planovima u Cromarisu se tijekom godine paralelno provode brojni projekti pa je u 2021. godini donesena odluka da se svi projekti uvrste u zajednički program, čime će se osigurati cjelovito i konzistentno upravljanje portfeljem. Cilj transformacijskog programa jest kreiranje i provedba projekata tako da se kontinuirano vodi briga o njihovu usklađenju i integraciji te ukupnom sinergijskom efektu na poslovanje Cromarisa.

Projekti su grupirani u dva područja:

- 1. komercijalna izvrsnost**
- 2. operativna izvrsnost**

Komercijalna izvrsnost upravlja unaprjeđenjima u područjima prodaje i marketinga, a operativna izvrsnost projektima povezanim s razvojem proizvoda, od mrjestilišta, uzgoja, prerade i logistike do upravljanja investicijama i napredne analitike poslovnih operacija Cromarisa.

U tijeku je 14 projekata koji će pridonijeti daljnjem tržištom i operativnom uspjehu Cromarisa uz povećanje profitabilnosti te ugrađivanje aspekta održivosti u poslovanje tvrtke.

Projekt TP 09: Optimizacija vrijednosti portfelja Cromarisa

Optimizacija ukupnih količina i troškova plastične i kartonske ambalaže Cromarisovih pakiranih proizvoda. Plastična ambalaža osigurava sigurnost hrane, no zabrinjava činjenica da na godišnjoj razini milijuni tona plastike završavaju u prirodi i morima. Cromaris je svjestan da je njegovo poslovanje izravno povezano sa stanjem okoliša u kojem posluje. Velika se pozornost zato posvećuje načelima kružnog gospodarjenja otpadom, količini ambalaže koju se plasira na tržište te njezinu potencijalu za recikliranje. Uz smanjenje količine otpada takav pristup pridonosi i smanjenju emisija stakleničkih plinova te očuvanju osjetljivih ekosustava. Cromaris kontinuirano radi na unapređenju svih karakteristika proizvoda, pa će, primjerice, od sredine 2022. godine jedan od ključnih proizvoda MAP pakirana riba biti dostupna u PET plitici manjeg

formata. Optimizacijom ambalaže smanjit će se udio **plastike za 43 %**. U skladu s planom prodaje za 2022. godinu na razini godine to znači više od **23 tone plastike manje** unatoč očekivanom povećanju prodajnih količina. Promjenom mase ambalaže izravno će se utjecati i na smanjenje utrošenog kartonskog materijala za **6 %**. Cromaris tim mjerama doprinosi i trendovima novog europskog gospodarstva koje se zalaže za pametno i održivo upravljanje plastikom.

43 % plastike manje u odnosu na prijašnje pakiranje.

Prema podacima Službe
za istraživanje Europskog
parlamenta:

- Više od **150 milijuna tona** plastike nalazi se u morima.
- **730 tona** otpada dnevno je bačeno u Mediteran.

Projekt TP 14: Smanjenje količina i troškova nusproizvoda životinjskog podrijetla i otpada

Otpad od hrane već je desetljećima glavna prepreka postizanju globalne sigurnosti hrane i ekološke održivosti. Smanjenje otpada od hrane znatno utječe na nekoliko ciljeva održivog razvoja UN-a, uključujući #2: Svijet bez gladi i #12: Odgovornu potrošnju i proizvodnju. Podciljevi #12 usmjereni su upravo na znatno smanjenje generiranja otpada do 2030. godine **spriječavanjem ili smanjenjem gubitaka hrane u proizvodnji i opskrbnim lancima**, odnosno tako što će se **otpad prerađivati i ponovno upotrebljavati**.

U Cromarisu se odlažu nusproizvodi životinjskog podrijetla iz prerade, kao i

uginule jedinke s uzgajališta te se predaju ovlaštenom skupljaču u RH.

Od 2019. godine Cromaris doprinosi kružnom gospodarstvu **pretvaranjem proizvodnog “otpada” u vrijedan resurs**. Nusproizvodi prerade i čišćenja ribe te riba neodgovarajuće kvalitete prodaju se kao sirovina za proizvodnju hrane za kućne ljubimce. Istražuju se i mogućnosti daljnjeg smanjenja količina životinjskog otpada i odgovarajući način njegove obrade i pretvaranja u sirovinu, što znači još snažniji zao-kret prema kružnom gospodarstvu. U 2022. planira se nabava **kompostera** za obradu otpada životinjskog podrijetla s uzgajališta

radi dobivanja sirovine manjeg volumena i mase kojom je lakše manipulirati i jednostavnije ju je skladištiti te se može prodati kao vrijedna sirovina.

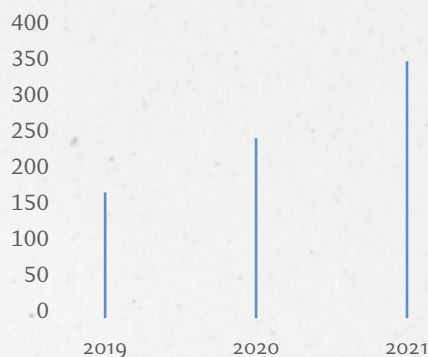
Prema opasnosti koju predstavljaju za zdravlje ljudi i životinja te načinu odlaganja nusproizvodi životinjskog podrijetla koji nisu za prehranu ljudi razvrstavaju se na:

- **KATEGORIJA 1 (najveći rizik)** – spaljivanje, suspaljivanje, sterilizacija
- **KATEGORIJA 2 (srednji rizik)** – siliranje, kompostiranje ili pretvorba u bioplin
- **KATEGORIJA 3 (najmanji rizik)** – korištenje kao sirovina u pojedinim industrijama (hrana za kućne ljubimce, farmaceutska ili kozmetička industrija)

Prošlogodišnji cilj bio je prodati 10 % više nusproizvoda prerade za upotrebu u drugim industrijama u odnosu na 2020. godinu. Premašili smo postavljeni cilj prodajom čak 42 % više količina u odnosu na prošlu godinu. U 2022. godini težimo dostići cilj od 50 % prodaje ukupnih količina nusproizvoda iz prerade. Na taj način produljuje se životni vijek nuproizvoda te se istodobno smanjuju količine otpada koje je potrebno odložiti.

PRODAJA ANIMALNIH NUSPROIZVODA KATEGORIJE 3 ZA DALJNJE KORIŠTENJE U DRUGIM INDUSTRIJAMA

tone

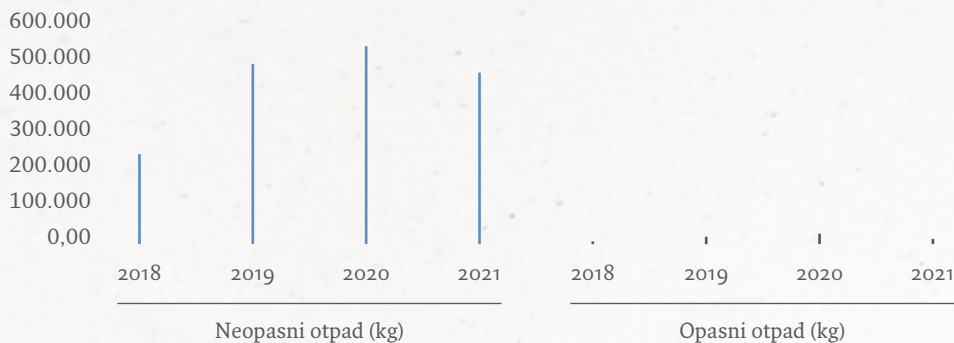

Gospodarenje otpadom u Cromarisu

Uz to što se optimizacijom portfelja nastoje smanjiti količine plastične i kartonske ambalaže, u Cromarisu se kontinuirano radi na smanjenju ukupnih količina otpada. Otpad se na razini Cromarisa redovito razvrstava i odvojeno odlaže. Praćenje podataka o otpadu obavlja se uz pomoć očevidnika i pratećih

listova za svaku pojedinu kategoriju otpada. Krajem svake godine izrađuju se analize trenda skupljenog otpada prema različitim parametrima. U 2021. godini smanjile su se količine neopasnog (za 14 %) i opasnog (za 52 %) otpada u odnosu na prethodnu godinu, iako je proizvodnja povećana.

UKUPNE KOLIČINE NEOPASNOG I OPASNOG OTPADA U CROMARISU (2018. – 2021.)

U Cromarisu se iz godine u godinu nastavlja dobra praksa sprječavanja nastanka otpada, odvajanje različitog otpada, ponovna uporaba te recikliranje pojedinih vrsta otpada.

Odvajanjem papira, kartona, plastične ambalaže i folije, stiropornih plitica i kašeta, mreža te vreća riblje hrane smanjuju se količine komunalnog otpada.

Udio opasnog otpada u ukupnoj količini Cromarisova otpada iznosi 3 %, dok neopasni čini 97 %.

Životni ciklus otpada i kružno gospodarenje

Kružno gospodarstvo teži ponovnoj upotrebi, prenamjeni i reciklaži postojećih proizvoda i materijala što dulje kako bi se stvorila dodatna vrijednost proizvoda i duži životni ciklus. Samim time utječe se pozitivno na okoliš, smanjuje se potrošnja energije i sirovina, kao i stvaranja otpada i njegove štetnosti. Cromaris unutar tvrtke ne reciklira otpad, ali ga predaje odabranim skupljačima ovlaštenima za navedene djelatnosti. Provode se druge mjere za odgovorno upravljanje otpadom. Kako bi se smanjio volumen plastičnog otpada na Cromarisovim uzgajalištima, prazne vreće riblje hrane se baliraju. Press kontejneri u krugu Preradbeno-logističkog centra Gaženica smanjuju količinu glomaznog

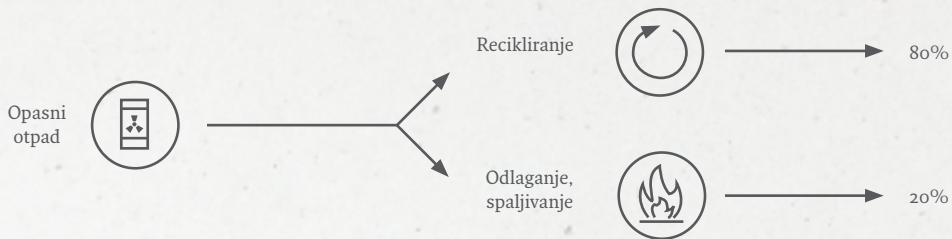
otpadnog materijala (karton, papir) uz brojne koristi – otpad se odvozi jednom mjesečno umjesto prijašnjih tri puta tjedno, što rezultira s manje emisija stakleničkih plinova, poboljšava se higijena te urednost kruga, štedi vrijeme, prostor i radna snaga.

80 % skupljenog opasnog otpada dalje se reciklira, a 20 % se spaljuje ili ga odlaže ovlašteni skupljač.

100 % skupljene plastične, papirne i kartonske ambalaže sa svih Cromarisovih lokacija odvoze ovlaštene skupljači te se reciklira. **U 2021. godini riječ je o približno 70 tona reciklirane otpadne ambalaže.**

KLJUČNI BROJ

OTPADA	KATEGORIJA	NAZIV OTPADA	JEDINICA (KG)
15 01 01	NEOPASNI OTPAD	PAPIRNA I KARTONSKA AMBALAŽA	25.470
15 01 02	NEOPASNI OTPAD	PLASTIČNA AMBALAŽA	43.850

KRUŽNO GOSPODARENJE OTPADOM

Prodaja velikih rabljenih vreća za riblju hranu (tzv. big bag, BB) drugi je Cromarisov doprinos kružnom gospodarenju otpadom, započet 2020. i nastavljen tijekom 2021. godine. Prodano je 16.000 komada vreća, što je manje od planiranog, ali je sve preostale neprodane vreće ovlaštenu partner skupljač besplatno prevezao na recikliranje.

Osim velikih vreća za riblju hranu u posebne spremnike odvađa se, skuplja i prodaje za

daljnju uporabu i otpadna plastična folija, čime također prestaje biti otpad i postaje vrijedan resurs.

Cromaris je član Hrvatske gospodarske komore, gdje aktivno sudjeluje u radu više povjerenstava i radnih grupa za izradu i izmjenu zakonskih dokumenata i regulativa, među kojima su i ona za upravljanje otpadom. Cromaris je primjerice svojim znanjem pridonio donošenju Pravilnika o ambalaži i otpadnoj ambalaži, plastičnim proizvodima za jednokratnu uporabu i ribolovnom alatu koji sadržava plastiku.

Otpadne vode

U Cromarisu **na lokaciji Gaženica** otpadne vode ispuštaju se u javne sustave odvodnje (sanitarne i industrijske) te u more (oborinske vode). Prije ispuštanja u javne sustave odvodnje industrijske vode pročišćavaju se mehanički i kemijski uređajem za pročišćavanje otpadnih voda. U procesu pročišćavanja industrijskih voda nastaju flotacijska pjena i mulj, koji se posebno skuplja i predaje na odlaganje ovlaštenom društvu. I oborinske se vode prije ispuštanja u more pročišćavaju mehaničkim uređajem za pročišćavanje otpadnih voda. Otpadne

vode ispituju se četiri puta godišnje, a kontrolu obavlja ovlašteni laboratorij Zavoda za javno zdravstvo.

Na lokaciji mrjestilišta Nin otpadne vode ispuštaju se u javne sustave odvodnje (sanitarne) i u more (industrijske i oborinske vode). Industrijske i oborinske vode prije ispuštanja u more mehanički se pročišćavaju. Otpadne vode ispituju se osam puta godišnje, a kontrolu obavlja ovlašteni laboratorij Zavoda za javno zdravstvo.

Održivi lanci opskrbe

Održiva nabava i naši dobavljači

Zadovoljstvo i lojalnost dobavljača i poslovnih partnera veoma su važni za Cromaris jer o njima uvelike ovisi konkurentska prednost i uspjeh tvrtke. U 2021. godini u odjelu nabave Cromarisa implementiran je **alat e-nabava (Ensolva) za upravljanje nabavnim procesom i upravljanje** odnosima s dobavljačima, zajednicom i dionicima. Uz pomoć tog sustava u 2021. godini odrađeno je više od 90 % pozivnih natječaja, koji iznose 90 % vrijednosti ukupne potrošnje.

U sljedećem razdoblju u planu je razvoj dodatnih kontrolnih mehanizama upravljanja lancem opskrbe. Uz ostalo uspostaviti će se standardni upitnik o poslovanju dobavljača sa zahtjevima Cromarisa (i Adrisa) prema dobavljačima u kontekstu održivog razvoja, cirkularne ekonomije, kontrole i smanjenja štetnih utjecaja poslovanja na okoliš i zajednicu te etičnosti u poslovanju.

Ugradnja elemenata održivosti u nabavne procese od 2022. godine

- U 2022. godini u Cromarisov sustav e-nabave (Ensolva) bit će implementirani Opći uvjeti nabave (OUN), s prihvaćanjem kojih dobavljač pravno obvezujuće i odgovorno potvrđuje da ima procese i politike za:
- zaštitu osobnih podataka
  - društveno odgovorno ponašanje
  - radna i ljudska prava
  - zaštitu okoliša
  - antikorupcijsku klauzulu
  - sprječavanje maloljetničkog rada
  - međunarodne mjere ograničavanja i sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma
  - obveza primjene mjera sigurnosti.

Bez navedenog nije moguće sudjelovati na prijavnim natječajima Cromarisa.

Udio hrvatskih dobavljača u nabavnoj potrošnji na godišnjoj razini (prema trošku)

Udio hrvatskih dobavljača u nabavnoj potrošnji na godišnjoj razini (prema trošku) iznosi 33 %. Premda težimo nabavi od lokalnih hrvatskih dobavljača, u praksi je to teže provedivo s obzirom na to da najveći udio nabave otpada na riblju hranu ($\approx 55\%$). U RH se ne proizvodi ni distribuira riblja

hrana pa je zasad gotovo nemoguće znatno podići navedene udjele. Od 2022. godine pratit će se potrošnja prema županijama, uz naglasak na povećanje prometa i opsega suradnje s partnerima i dobavljačima s područja Zadarske županije, tj. unutar naše lokalne zajednice.

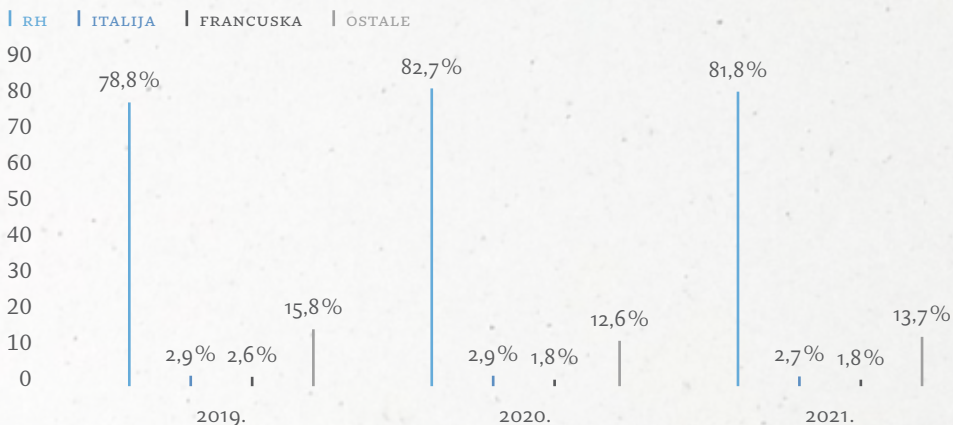
Udio nabave po zemljama dobavljača (prema broju dobavljača)

Cromaris podupire lokalne lance opskrbe s fokusom na maksimalan pozitivni utjecaj na lokalnu zajednicu kada je to moguće, što je i vidljivo prema broju dobavljača s kojima surađuje. Kao što graf prikazuje, više od 81 % u 2021. godini čine hrvatski dobavljači.

Procjene dobavljača i auditi ključnih dobavljača provode se redovito, najmanje jednom godišnje. Očekujemo da se naši dobavljači

pridržavaju istih pravila kao i Cromaris te da poslovanje obavljaju na održiv način. Zbog pandemije covid-19 većina audita provodila se online do poboljšanja globalne situacije. Na kraju godine ključni dobavljači i dobavljači izabrani prema provedenoj analizi rizika također se ocjenjuju, a neki su kriteriji ocjenjivanja tehničke informacije, poslovna podrška, kvaliteta, certifikati koje posjeduju, rokovi isporuke i slično.

UDIO NABAVE PO ZEMLJAMA DOBAVLJAČA (PREMA BROJU DOBAVLJAČA) (2021. – 2025.)

Odgovorni dobavljači

Svi naši dobavljači kartonske ambalaže u 2021. godini certificirani su prema FSC (Forest Stewardship Council) normi te nastavljamo poslovati isključivo s certificiranim dobavljačima kartonske ambalaže.

Cilj FSC-a jest poboljšano gospodarenje šumama i tržišna transformacija koja preusmjerava globalni trend prema održivoj upotrebi, očuvanju, obnovi i poštivanju šuma.

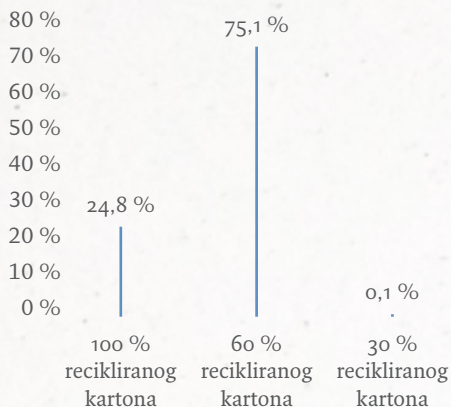
Želimo da naši proizvodi budu što održivije pakirani, a upotreba FSC kartona vodi nas korak bliže ispunjenju tog cilja.

Navlake na Cromarisovu SKIN pakiranju izrađene su od 100 % recikliranog kartona.

Transportne kutije za sve MAP proizvode također su izrađene od 100 % recikliranog kartona.

U 2021. godini utrošeno je 24,8 % kartonske ambalaže od 100 % recikliranog materijala te 75,1 % kartonske ambalaže od 60 % recikliranog kartona.

UDIO UTROŠENE KARTONSKE AMBALAŽE U 2021. PREMA % RECIKLIRANOG MATERIJALA (KARTONA)

Dobrobit zaposlenika i cjeloživotno učenje zaposlenika – društvene teme

Naši ljudi = naša vrijednost

Naši ljudi naš su najvrijedniji resurs, stoga je trajni cilj privući i zadržati što veći broj kvalitetnih, stručnih i zadovoljnih zaposlenika. Naša je uloga pružiti zaposlenicima priliku za profesionalni rast i razvoj karijere u okviru tvrtke, potaknuti ih na aktivno sudjelovanje u predlaganju i kreiranju novih rješenja kako bi ostvarili svoj puni potencijal i pritom se u radnom okruženju osjećali ugodno i zadovoljno.

Osnivanje odjela Ljudskih potencijala u 2021. godini dodatan je pokazatelj strateškog i sustavnog pristupa upravljanju najvrijednijim resursom tvrtke – zaposlenicima. Novoosnovani odjel jedan je od ključnih odjela tvrtke koja ljude prepoznaje kao svoju temeljnu stratešku i konkurentsku prednost.

U 2021. godini poseban naglasak bio je na intenzivnijoj i izravnijoj komunikaciji sa zaposlenicima održavanjem redovitih sastanaka te informiranjem o aktualnostima u tvrtki putem internih vijesti i Cromarisova biltena.

Socijalni dijalog u Cromarisu kontinuirano se unaprjeđuje suradnjom s Radničkim vijećem i Sindikatom koja se provodi na sastancima Uprave, Ljudskih potencijala i socijalnih partnera, uključujući i pregovore o materijalnim pravima radnika. Radnici samostalno odlučuju o sindikalnom članstvu, a u Cromarisu je aktivan jedan sindikat.

cromaris

Struktura zaposlenika – sigurnost, jednakost i ravnopravnost

Broj zaposlenika 31. prosinca 2021.: 583

**Ugovori o radu na neodređeno vrijeme:
67 % zaposlenika**

Cromaris ima 67 % zaposlenika sa sklopljenim ugovorom o radu na neodređeno vrijeme. Na taj način tvrtka pruža sigurnost radnih mjesta te pokazuje povjerenje i odgovornost prema zaposlenicima.

Struktura zaposlenika prema razini obrazovanja jest raznolika i odgovara potrebama poslovanja.

Cromaris potiče politiku raznolikosti i nediskriminacije. Svim kandidatima pri zapošljavanju, kao i svim zaposlenicima koji već jesu u radnom odnosu osigurana su jednaka prava i mogućnosti prema

načelima raznolikosti i uključivanja stvaranjem organizacijske kulture u kojoj se sve različitosti cijene i gdje svatko ima priliku razviti specifične vještine i talente neovisno o spolu, dobi, religiji, etnicitetu ili drugoj vrsti različitosti. Ravnopravnost žena i muškaraca shvaćamo kao istinsku kolektivnu odgovornost. Aktivno promičemo rodnu raznolikost na vodećim i rukovodećim razinama, gdje, svjesni smo, ima prostora za unaprjeđenje, što je vidljivo iz strukture zaposlenika po spolu na vodećim i rukovodećim pozicijama, koja odgovara ukupnoj strukturi radnika po spolu.

Osigurali smo da su svi zaposlenici upoznati s politikom antidiskriminacije, a dobar pokazatelj jest to da u 2021. godini nije bilo incidenata ni prijavljenih slučajeva diskriminacije ili uznemiravanja.

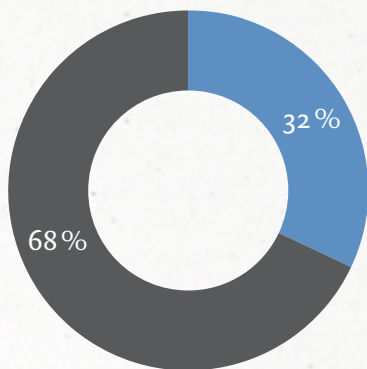
STRUKTURA ZAPOSLENIKA PREMA DOBI

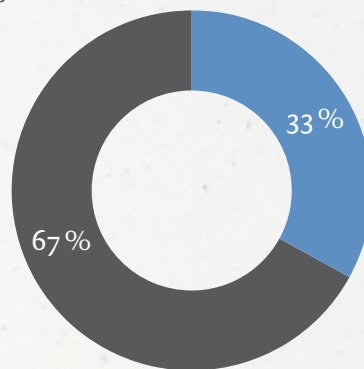
18 - 30 godina	22 %
31 - 40 godina	30 %
41 - 50 godina	24 %
51 - 60 godina	19 %
61 - 64 godina	4 %

STRUKTURA ZAPOSLENIKA PREMA SPOLU

STRUKTURA ZAPOSLENIKA PREMA SPOLU NA VODEĆIM I RUKOVODEĆIM POZICIJAMA

● Muškarci
● Žene

Karijere inspirirane morem

Prema UN-ovu cilju održivog razvoja #8 *Dostojanstveni rad i gospodarski rast*, izazovi s kojima se suočava globalno, pa time i hrvatsko gospodarstvo i koje treba riješiti u sljedećem razdoblju jesu **visoka stopa nezaposlenosti mladih** te **nedostatak kvalificirane radne snage** u ključnim sektorima.

Cromaris strateški planira, privlači i zapošljava mlade talente u skladu s aktualnim i budućim poslovnim potrebama. Po uzoru na pripravnički program Adris grupe *Budućnost u Adrisu*, Cromaris je u 2018. godini pokrenuo pripravnički program *Budućnost u Cromarisu*. Nakon kraće stanke zbog covid-krize u 2021. godini 11 pripravnika započelo je karijeru u Cromarisu. Pripravnički program odgovarajućeg naziva *Karijere inspirirane morem* prilika je mladim obrazovanim ljudima da, odmah nakon završetka

formalnog obrazovanja, nastave učiti i razvijati praktična znanja i vještine te stjecati iskustvo neophodno za daljnji rast i profesionalni razvoj u jednom od lidera u marikulturi.

Tijekom programa svi pripravnici imaju stručne mentore koji ih vode tijekom pripravništva te ih usmjeravaju u područja u Cromarisu za koje su specijalizirani i gdje je moguć njihov najveći doprinos. Pripravnici se okušaju u radu u različitim odjelima te sudjeluju u svim tehnološkim procesima bitnim za proizvodnju. Dobivanje šire slike te razumijevanje cijelog proizvodnog ciklusa neizmjerljivo je važno.

U sklopu spomenutih pripravničkih programa dosad je zaposleno 30 pripravnika, koji rastu s tvrtkom, a velik dio njih već je preuzeo iznimno važne i izazovne rukovodeće funkcije.

Ja sam Sara Šarić, po struci magistrica prehrambenog inženjerstva. Krajem fakultetskog obrazovanja u Zagrebu dobila sam priliku vratiti se na obalu i zaroniti u poslovni svijet u sklopu Cromarisova pripravničkog programa. Tijekom pripravničke godine prošla sam četiri različita odjela tvrtke, što sam doživjela kao obogaćujuće iskustvo i idealan prijelaz iz studentskog u poslovni svijet. Imala sam priliku pratiti ribu od samog početka u mjestilištu, nakon čega sam je hranila hodajući po kavezima. U prerađi sam ribu doživljavala kao ulaznu sirovinu od koje se dobivaju kvalitetni konačni proizvodi, dok sam u istraživanju i razvoju imala priliku vidjeti kako se cijela priča svakodnevno unaprjeđuje. Osim bogatog iskustva raduju me i stečena lijepa poznanstva koja nastavljam razvijati.

Zovem se Dino Škibola i student sam diplomskog studija Održivog upravljanja vodenim ekosustavima Sveučilišta u Zadru. U lipnju 2021. započeo sam karijeru u Cromarisu u sklopu pripravničkog programa. Mogućnost sudjelovanja u cjelokupnom procesu uzgoja ribe, kao i prilika da nastavljam učiti, profesionalno se razvijati i napredovati u svojoj struci najveća je prednost pripravničkog programa. Uz praktična znanja koja sam stekao, program pripravništva pomogao mi je i da naučim prihvaćati i rješavati izazove s kojima se susrećem u svakodnevnom radu, zahvaljujući čemu sam stekao mnogo lijepih iskustava i poznanstava koje ću zasigurno pamtiti niz godina. Trenutno radim na pokusnim platformama sektora Istraživanje i razvoj na kojima ispitujemo učinkovitost receptura riblje hrane kako bismo unaprijedili nutritivna svojstva uz naglasak na važnost pronalaska održivih sirovina.

Cjeloživotno učenje

Cjeloživotno učenje i razvoj zaposlenika jedan je od ključnih prioriteta Cromarisa, što osiguravamo kontinuiranim povećanjem budžeta za edukacije na razini tvrtke. Interne i eksterne edukacije organiziramo u dogovoru s rukovoditeljima prema prepoznatim individualnim razvojnim potrebama zaposlenika i poslovnim potrebama tvrtke. Poseban fokus stavljen je na planiranje nasljeđivanja, odnosno pripremanja za preuzimanje složenijih funkcija u organizaciji i ciljano ulaganje u profesionalni i osobni razvoj zaposlenika kako bismo osigurali pravovremeni prijenos te zadržavanje ključnih znanja i vještina u tvrtki nužnih za neometano odvijanje poslovnih procesa.

Cromaris surađuje s više znanstvenih i obrazovnih institucija s ciljem podizanja razine znanja u tvrtki i postizanja izvrsnosti u specifičnim područjima za koje nema klasično educiranog kadra. Suradnja je dvosmjerna jer je važno i dijeliti znanje organizacijom raznih radionica, edukativnih prezentacija i sudjelovanjima u znanstvenim i radnim skupinama te projektima. Na taj način afirmativno se djeluje i upoznaje mlade s mogućnostima karijere u marikulturi,

pokazujući raznolikost, mogućnosti i izazove budućeg zvanja jer te informacije nisu dostupne tijekom redovnog obrazovanja. Suradnja sa znanstvenim institucijama omogućuje i uključivanje u brojne važne EU projekte, što svrstava Cromaris u sam vrh u istraživanju i razvoju novih tehnologija i znanja u marikulturi.

Nagrađivanje i dobrobit zaposlenika

Zaposlenici zadovoljni uvjetima rada i radnim okruženjem produktivniji su i motiviraniji te više doprinose ostvarenju ciljeva tvrtke. Čvrsto vjerujemo da su zadovoljstvo i angažiranost zaposlenika jedan od ključnih preduvjeta za uspješno poslovanje tvrtke.

U skladu s potrebama poslovanja i trendova na tržištu rada u 2021. godini dodatan fokus stavljen je na zadržavanje postojećih radnika te privlačenje novih zaposlenika. Provedena je sveobuhvatna analiza te evaluacija radnih mjesta i ukupnih primanja radnika kako bi se osigurala interna pravednost te konkurentna ukupna primanja. Kao i prethodnih godina prosječna bruto plaća zaposlenika Cromarisa u 2021. godini veća je od prosječne bruto plaće u Republici Hrvatskoj.

Cromaris zaposlenicima osigurava i brojne druge pogodnosti koje proizlaze iz Kolektivnog ugovora (npr. stimulativni dio plaće, dodaci plaći za uvjete rada, božićnica, dar djeci u povodu božićnih blagdana, uskrsnica, regres, jubilarna nagrada, naknada

za prijevoz, (ne)plaćeni dopust za različite prigode kao što su obrazovanje ili drugi važni životni događaji, financijska potpora u izazovnim životnim situacijama, otpremnina i sl.).

U 2021. godini pokrenuti su i kolektivni pregovori s ciljem osiguravanja visoke razine materijalnih prava zaposlenika te očuvanja dobrog socijalnog dijaloga.

Osim što zaposlenike želimo motivirati i nagraditi, na taj način dodatno osiguravamo dobrobit zaposlenika, što uključuje i važnost ravnoteže poslovnog i privatnog života. Kao obiteljski naklonjena tvrtka potičemo okruženje u kojem svi zaposlenici imaju jednaku mogućnost korištenja roditeljskog dopusta. U 2021. godini 17 naših zaposlenika uzelo je roditeljski dopust te su svi imali mogućnost povratka na svoje radno mjesto. Pozitivnom percepcijom roditeljskog dopusta očeva potičemo jednakost zaposlenih roditelja te podržavamo očeve u osnaživanju njihove roditeljske uloge.

A woman with long brown hair, wearing a black blazer over a grey t-shirt, is sitting in a black office chair. She is smiling and holding a white speech bubble sign with a blue border. The sign contains the text 'Tko zna ribu, bira Cromaris' in blue, bold, sans-serif font. The background shows a white door and a wooden wall panel.

**Tko zna ribu,
bira Cromaris**

Zaštita i sigurnost zaposlenika na radnom mjestu

Cromaris promiče i osigurava sigurno i zdravo radno okruženje za sve zaposlenike. Tvrtka preuzima odgovornost za svaku ozljedu te poduzima sve mjere za napredak u području sigurnosti na radnom mjestu.

U propisanim vremenskim razmacima obavljaju se ispitivanja, mjerenja i pregledi sredstava rada i radne opreme te radnog okruženja. U skladu s primjenjivim propisima zaposlenici se šalju na odgovarajuće zdravstvene preglede. Pri zapošljavanju provode se osposobljavanja iz područja zaštite na radu. Jednom godišnje na svim se lokacijama provode vježbe gašenja požara te simulacija izvlačenja ozlijeđenih zaposlenika u slučaju nezgode. U Cromarisu su utvrđena radna mjesta s visokim rizikom i/ili učestalošću ozljeda na radnom mjestu. Sve predviđene mjere zaštite na radu odnose se na sve osobe koje se zateknu u radnim prostorima, a za kontrolu njihova provođenja nadležna

je Služba zaštite na radu. Zahvaljujući sustavnom provođenju navedenih mjera prema analizi ozljeda u posljednje dvije godine trend broja ozljeda u Cromarisu u silaznoj je putanji. U 2020. godini stopa ozljeda na radu iznosila je 4,68 %, a u **2021. godini pala je na 3,89 %**. U 2021. godini sve ozljede na radu bile su lakše i odnose se na porozotine, uganuća i nategnuća ekstremiteta. Stopa izgubljenih radnih dana zbog ozljeda na radu u 2021. godini smanjila se za 20 %.

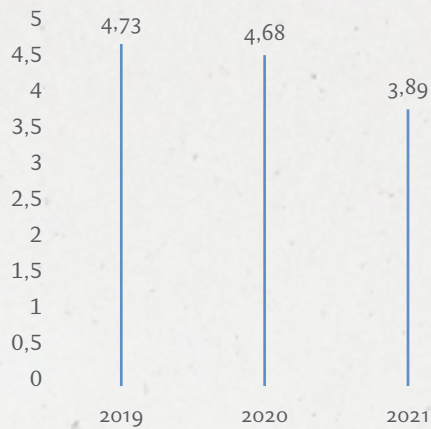
Tijekom 2021. provodila se resistematizacija radnih mjesta u Cromarisu, nakon završetku koje će se u 2022. analizirati radna mjesta, kao i osnovna i posebna pravila zaštite na radu. Na temelju izvršenih analiza, ako bude potrebno, korigirat će se plan mjera za smanjenje ozljeda i bolesti vezanih uz rad.

Unatoč rastu broja zaposlenika podizanjem svijesti zaposlenika o važnosti pri-

državanja uvedenih procedura, preventivnih radnji i zaštitnih sredstava rizik od nastajanja ozljeda u Cromarisu sveden je na najmanju mjeru.

Na svakih 100 zaposlenih 3,89 zaposlenih bilo je ozlijeđeno ili bolesno, što je evidentirano u 2021. godini.

STOPA OZLJEDA NA RADU (2019. - 2021.)

Covid-19

Pandemija bolesti uzrokovane COVID-19 donijela je brze i neočekivane promjene u naše živote. Prošle su dvije godine od proglašenja pandemije u svijetu i RH, koja i dalje uvelike utječe na globalnu ekonomiju, domaće gospodarstvo te poslovanje Cromarisa.

Već početkom pandemije Cromaris je osnovao Krizni stožer Cromarisa koji se kontinuirano brine o provođenju službeno propisanih mjera, prati broj oboljelih radnika te donosi i implementira smjernice i mjere za zaštitu zdravlja zaposlenika te prijevoz ribe i sirovina.

Cromaris sustavno provodi brojne mjere kako bi rizik od oboljenja snizio na najmanju mjeru i očuvao zdravlje svojih zaposlenika.

Tijekom pandemije Cromaris je prepoznao operativne rizike i aktivno upravljao operativnim rizicima koji mogu utjecati na održivost proizvodnih procesa i zaštitu zdravlja zaposlenika. Zbog specifičnosti Cromarisova posla, gdje u proizvodnom dijelu nije bilo moguće organizirati rad od kuće, odnosno svesti kontakte na najmanju mjeru, u 2021. naglasak je bio na edukaciji zaposlenika

o zaraznim bolestima, smanjenju rizika i osobnoj odgovornosti. Zahvaljujući sustavnom provođenju mjera proizvodnja se odvijala bez dana prekida rada.

Cromaris ima pozitivan stav prema cijepljenju i poziva na odgovorno ponašanje. U 2021. godini organizirano je cijepljenje za sve zainteresirane zaposlenike.

NAGLASAK NA
ODRŽIVOM POSLOVANJU
I ZDRAVLJU LJUDI

Smanjenje frekvencija
poslovnih putovanja

Rad od doma i
virtualni sastanci

Implementirane
higijenske mjere

Edukacija zaposlenika o zaraznim
bolestima i prevenciji bolesti

Osigurana
zaštitna oprema

Beskontaktno mjerenje
temperature na ulasku u Cromaris

Rad u odvojenim smjenama
kako bi se smanjio kontakt
zaposlenika

Organizirana akcija
cijepjenja

Odnos prema lokalnoj zajednici

11 ODRŽIVI GRADOVI
I ZAJEDNICE

8 DOSTOJANSTVEN
RAD I GOSPODARSKI
RAST

Zapošljavanje lokalnog stanovništva

Gospodarstvo Zadarske županije raznoliko je i ima velik razvojni potencijal. Na području Zadarske županije proizvodi se oko 63 % od ukupne proizvodnje u akvakulturi u Republici Hrvatskoj. Zato stanovnici Zadarske županije, osim što žive na moru, žive u velikoj mjeri i od mora. Svojim poslovanjem Cromaris nastavlja i podržava tradiciju marikulture te naglasak stavlja na zapošljavanje lokalnog stanovništva, osobito stanovnika otoka, čime izravno doprinosi i razvojnim potencijalima Zadarske županije.

Cromaris na otocima njeguje tradicionalne djelatnosti, koje su ujedno važan čimbenik

gospodarskog razvoja otoka. Ponosni smo na to da je **od ukupnog broja zaposlenika na Cromarisovim uzgajalištima čak 56 % otočana, što potvrđuje važnu i odgovornu ulogu Cromarisa u razvoju lokalnih otočnih zajednica.**

Udio prihoda sektora ribarstva i marikulture u BDP-u Zadarske županije za 2018. godinu iznosi 9,62 %.

Vrijednost izvoza Zadarske županije od 33,7 %, koji otpada na područje poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, najvećim se dijelom odnosi na uzgojenu tunu i bijelu ribu.

Primjedbe lokalne zajednice

Klimatske promjene sve su izraženije i njihove posljedice već su vidljive i u moru. Početkom lanske godine uočene su promjene u prozirnosti i kakvoći mora na više lokacija na Jadranu za koje se smatra da su povezane s podizanjem temperatura mora i njegovim pojačanim cvjetanjem. Isti fenomen uočili smo i u blizini naših uzgojnih lokacija, što su nam dojavili i predstavnici lokalne zajednice. Odmah smo poduzeli konkretne mjere i aktivnosti u suradnji s nadležnim institucijama i lokalnom zajednicom kako bi se problem istražio i riješio.

Na teren su izašle nadležne službe i obavile niz mjerenja i kontrola. Inspekcija zaštite okoliša u više je navrata posjetila uzgajalište Velo žalo, pri čemu nisu utvrđene nepravilnosti u poslovanju.

Održani su brojni mjesečni sastanci s predstavnicima lokalne zajednice na kojima izvještavamo o rezultatima mjerenja čistoće mora i stanju na uzgajalištu. Uz redovne kontrole mora koju provodimo prema

zahtjevima SUO jednom godišnje, na osnovi zahtjeva ASC standarda četiri puta godišnje kontrolira se i stupac morske vode. Kako bismo pokazali najvišu razinu osviještenosti i brige za okoliš, na sastancima s predstavnicima lokalne zajednice dogovoreno je da se morske vode kontrolira svaki mjesec u razdoblju povišenih temperatura mora.

Također je dogovoreno da nas predstavnici lokalne zajednice izravno i promptno informiraju o svim promjenama koje uoče u okruženju jer držimo da uz dijalog i suradnju možemo riješiti i preduhitriti probleme. Iznimno su nam važni dobri i partnerski odnosi s lokalnom zajednicom jer smatramo da je dobrobit obostrana. Uz to što zadržavamo najviše ekološke standarde u proizvodnji ribe, što je moguće jedino uz more najviše čistoće, zapošljavamo i brojne ljude s otoka.

Očekivano, s dolaskom zimskog vremena pojava masnih mrlja i mutnoće mora se minimalizirala, a analize nisu pokazale točne

uzroke navedenih promjena. Bez obzira na poboljšanje stanja i rezultate analiza nastavljamo dodatne analize mora u koje ćemo uvrstiti dodatne mjerne parametre.

Nastavit ćemo održavati sastanke s predstavnicima lokalne zajednice kako bi se situacija pratila i našlo odgovarajuće rješenje ako se zamućenje ili neki drugi fenomen ponovno pojavi.

Donacije Cromarisovih proizvoda

Cromaris je donacijama svojih proizvoda uvećao razna događanja u okolici Zadra. U 2021. godini ukupno je donirano 10.171 kg ribljih proizvoda i delikatesa. U suradnji sa Zadarskom županijom veća donacija ribe (deset tona proizvoda u vrijednosti od gotovo pola milijuna kuna) otišla je Caritasu Sisačke biskupije za nastradale u potresu koji je pogodio područje oko Siska i Petrinje krajem 2020. godine.

Donacije, sponzorstva i volontiranja

Uz stalan rast svih poslovnih pokazatelja Cromaris je predvodnik industrije u očuvanju prirodnog okruženja i partnerskom odnosu prema zajednici u kojoj posluje. Pritom posebnu pozornost pridaje poticanju ekološke svijesti djece te podršci obrazovanju i usavršavanju u području marikulture i znanosti o moru.

Dio je tih napora i donacija vrijedne opreme oš Petra Lorine u Salima krajem studenoga 2021. Uz donaciju opreme koja će se upotrebljavati u nastavi biologije i kemije, održana je i edukativna radionica "Riba i riblji proizvodi". Nakon edukativne prezentacije koju su održali predstavnici Cromarisa, u zabavnom dijelu programa za osnovnoškolce posebni gost Luka Bulić razveselio je prisutne imitacijama i pjesmama o ribama i ribolovu. Radionica je završila slikanjem riba na satu likovne umjetnosti u prostorijama škole, a Cromaris je na temelju tih motiva izradio blagdanske čestitke za poslovne partnere.

Takvim akcijama Cromaris nastavlja jačati odnos s lokalnom zajednicom kontinuirano

podržavajući vrijedne projekte i inicijative. Uređenje i opremanje dječjeg igrališta multifunkcionalnom dječjom spravom u mjestu Luka na Dugom otoku, donacija dječjem vrtiću Srdelica i Narodnoj knjižnici Kali te doprinos školi nogometa NK Zadar pokazuju da Cromaris stavlja naglasak na dobrobit djece i ima poseban senzibilitet prema otočnim zajednicama.

Uz prethodno navedene donacije Cromarisonih ribljih proizvoda Cromaris je u 2021. godini izdvojio ukupno 290.000 kuna za novčane donacije i sponzorstva.

Davne 1929. godine prva javna košarkaška utakmica odigrana je u Zadru, što je ujedno početak košarkaške igre u Hrvata. Košarkaški klub Zadar u sljedećoj će godini slaviti 77 godina od osnutka kluba. Cromaris podržava košarkašku tradiciju u gradu Zadru kao jedan od ponosnih sponzora tima te je u 2021. godini najveći iznos za sponzorstva izdvojen upravo za NK Zadar.

U sljedećoj godini Cromaris će biti usredotočen na potporu najosjetljivijim skupinama u društvu – djeci i starijima. Po uzoru na donaciju i edukaciju u osnovnoj školi u Salima planiraju se slične akcije i u ostalim osnovnim školama u blizini Cromarisovih lokacija. Nastavit će se pružati podrška obrazovnim ustanovama u zadarskoj regiji.

Planovi u sljedećem razdoblju obuhvaćaju i aktivnije uključivanje Cromarisovih zaposlenika te pomoć lokalnoj zajednici konkretnim akcijama, poput raščišćavanja prilaznih puteva, omogućavanje pristupa nepristupačnim područjima otoka i uređivanje infrastrukture.

KAO NAJVEĆE DONACIJE U 2021. GODINI IZDVAJAMO:

- Caritas Sisačke biskupije
- opremanje dječjeg igrališta (Luka, općina Sali)
- donacija laboratorijske opreme za oš Petra Lorine (Sali)
- održavanje prilaznog puta i parkirališta (uvala Vitane, Pašman).

„Kad bi želje bile ribe, svi bismo mi bacali mreže.“

Frank Herbert

Neka tako bude i ovih blagdana i neka se naše mreže ispune ostvarenim željama.
Sretne blagdana i uspješnu novu godinu želi Cromaris!

Original su naslikala djeca iz „OŠ Petar Lorini – Sali“ kao zahvalu za donaciju školske opreme.

Recepti za povratak u školske klupe

Da Cromaris misli na svoje najmlađe ljubitelje ribe, potvrđuje i izdavanje "Back to school" kuharice. S dolaskom jeseni i povratkom u školske klupe vratila se i vječita briga – kako pripremiti brz, ukusan i prije svega zdrav obrok uz brojne dnevne obveze i nedostatak vremena.

Veseli nas što idejama iz kuharice možemo olakšati pripremu zdravog ribljevog obroka za cijelu obitelj, i to za manje od pola sata! Cromarisu je pomogla i poznata food bloggerica Nasja Duplančić koja zna kako na najbrži način pripremiti ribu toliko ukusnu da joj se djeca vesele. Na taj se način ujedno mališane potiče na češću konzumaciju ribe.

Back to school RECEPTI

**30
min.**

C cromaris

Članstva i uloge tvrtke Cromaris u udrugama

LAG MARETA Cromaris je član lokalne akcijske grupe koja zastupa interese stanovništva određenog područja unaprjeđujući kulturnim, društvenim, gospodarskim, infrastrukturnim i edukativnim projektima kvalitetu života lokalnih stanovnika.

FLAG PLODOVI MORA Cromaris je član akcijske skupine na području lokalnog ribarstva, putem koje su održane specifične edukacije zaposlenika na temu sigurnosti plovidbe i zaštite zaposlenika.

KLASTER MARIKULTURE Udruga koja zastupa zajedničke interese svih uzgajivača te posebno uzgajivača tune, bijele morske ribe i školjkaša. Aktivno sudjeluje u pripremi zakonskih regulativa koje se odnose na uzgoj, kao partner sudjeluje u projektima od zajedničkih interesa te projektima sufinanciranim iz sredstava EU. Cromaris aktivno sudjeluje u radu udruge, prepoznaje interese industrije, daje prijedloge državnim tijelima te sudjeluje u pripremi zakonske regulative, usklađujući pritom potrebe i

interese industrije, znanstvene zajednice i državnih tijela.

HRVATSKA GOSPODARSKA KOMORA (HGK), GRUPACIJA AKVAKULTURA HGK je neovisna strukovna i poslovna organizacija koja promiče, zastupa i usklađuje zajedničke interese članova pred državnim i drugim tijelima u Hrvatskoj i inozemstvu. Cromaris je član HGK unutar GRUPACIJE AKVAKULTURE, koja se na nacionalnoj razini bavi ključnim pitanjima i problematikom uzgoja i uzgajivača te koordinira aktivnosti među znanstvenim tijelima, državnom upravom i gospodarstvom.

FEAP (Udruženje europskih proizvođača u akvakulturi) Predstavnici tvrtke Cromaris aktivno sudjeluju u skupini proizvođača akvakulture pri Hrvatskoj gospodarskoj komori koja djeluje u sklopu FEAP-a. FEAP podupire i promovira odgovoran razvoj akvakulture i omogućuje koordinaciju neophodnih aktivnosti za razvoj i unaprjeđenje akvakulture.

Projekti koji spajaju akademsku zajednicu i industriju

AqADAPT Cromaris je ostvario suradnju s Institutom Ruđer Bošković i Odjelom ekologije, agronomije i akvakulture Sveučilišta u Zadru na projektu Hrvatske zaklade za znanost “AqADAPT – Prilagodba uzgoja bijele ribe klimatskim promjenama”, u sklopu kojega će se od 2018. do 2022. istražiti raspodjela energije kod orade za vrijeme mrijesta i način raspodjele temeljnih organskih tvari u somatskim tkivima i gonadama. Taj projekt i povezivanje gospodarskih subjekata i znanstvenih institucija dobar su primjer uključenosti te će ostvareni ciljevi i nova znanja izravno doprinijeti razvoju gospodarske grane marikulture.

Perform FISH I u 2021. godini nastavila se suradnja na projektu Perform Fish, koji je u završnoj fazi. Cromaris je jedan od 28 partnera iz 10 zemalja koji sudjeluju u tom važnom projektu te je bio uključen i u istraživanje funkcionalne hrane za kontrolu sparicotiloze kod orade (*Sparus aurata*) te definiranje određenih parametara ključnih za uzgoj brancina i orade. Cilj je projekta poboljšati tehnička svojstva u mediteranskoj akvakulturi, kao i integrirati inovativne pristupe konkurentnoj održivosti i održivoj proizvodnji kroz lanac vrijednosti mediteranske akvakulture.

NewTechAqua Riječ je o međunarodnom projektu koji okuplja 23 sudionika iz znanstvene zajednice i proizvodnog sektora u sklopu kojeg se Cromaris uključio u razvijanje novih zdravstvenih rješenja za borbu protiv infekcija parazitima razvojem funkcionalne hrane. Sudjeluje i u razvoju sveobuhvatne strategije za praćenje i predviđanje izbijanja infekcije ekto-parazitom *Sparicotyle chrysophrii* na uzgajalištima orade u Mediteranu. Drugi dio projekta odnosio se na razvoj **zero waste hrane**, odnosno riblje hrane koja će zadovoljiti nutritivne potrebe riba i minimalizirati utjecaje na okoliš.

NewTechAqua

cromaris

DOBRO
ODGOJENA RIBA
iz najčišćeg dijela
Jadrana

Održiva akvakultura jest
budućnost. Cromaris je jedan
od predvodnika industrije
na tom putu.

Europska unija

Operativni program
**ZA POMORSTVO
I RIBARSTVO**

Projekt grafičkog dizajna je
sufinanciran sredstvima
Europske unije iz Europskog
fonda za pomorstvo i ribarstvo

